

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ**

Я. М. Шебештян

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ МЕДИКА:

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Ужгород 2024

Шебештян Я. М. Культура мовлення медійника: *навчально-методичні матеріали*. Ужгород, 2024. 59 с.

Видання призначено для здобувачів фаху журналіста, тобто майбутніх професійних мовців, які відповідно до природи своєї діяльності мають оволодіти мовною майстерністю як найвищим комунікативним рівнем культури мови. Навчально-методичні матеріали містять усі необхідні складові для опанування культуромовних засад: перелік основних понять зі стислим їх тлумаченням, теми та питання до лабораторних занять, зорієнтовані на глибше теоретико-практичне засвоєння наукової інформації завдання; вказівки щодо культуромовного аналізу медіатексту та проведення наукового семінару з дисципліни.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

к. ф. н., доц. каф. української мови УжНУ О.Ф. Миголинець
к. ф. н., доц. каф. журналістики УжНУ Г.В. Шаповалова

*Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету
УжНУ (протокол № 11 від 28 червня 2024 р.); науково-методичною комісією
філологічного факультету УжНУ – протокол № 9 від 28 червня 2024 року.*

ЗМІСТ

Вступ	4
Поняттєвий мінімум	5
Практичні заняття	13
Тема 1. Культура мови і мовлення: об'єкт, предмет, проблематика і методи.....	13
Тема 2. Типологічний аспект мови і мовлення. Українська мова.....	14
Тема 3. Стилi мови і стилi мовлення.....	14
Тема 4. Професійна мовнокомунікативна компетенція і комунікативні якості культури мови.....	15
Тема 5. Правильність / нормативність мовлення як обов'язкова складова культуромовної компетенції журналіста.....	16
Тема 6. Чистота мовлення як обов'язкова ознака культури мовлення журналіста.....	17
Тема 7. Точність як комунікативна якість культури мови та обов'язкова ознака культури мовлення журналіста.....	18
Тема 8. Логічність як комунікативна якість культури мови та обов'язкова ознака культури мовлення журналіста.....	19
Тема 9. Багатство і різноманітність як комунікативні якості культури мови та обов'язкові ознаки культури мовлення журналіста.....	20
Тема 10. Виразність і образність як комунікативні якості культури мови та обов'язкові ознаки культури мовлення журналіста.....	21
Тема 11. Доречність, стислість, дотепність і естетичність як комунікативні якості культури мови та ознаки культури мовлення журналіста.....	22
Тема 12. Культура наукового мовлення: нормативний, формально-змістовий, комунікативний аспекти.....	23
Тема 13. Культура офіційно-ділового мовлення.....	24
Тема 14. Етикет і культура спілкування.....	25
Тема 15. Роль культури української мови та національного етикету в професійній журналістській діяльності.....	26
Науковий семінар	28
Культуромовний аналіз медіатексту	29
Вправи і творчі завдання	31
Контрольні питання	49
Література	51

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Культура мовлення медійника» цілком логічно й обґрунтовано завершує цикл мовознавчих курсів, що вивчають студенти, здобуваючи кваліфікацію бакалавра журналістики. Адже її опанування ґрунтується на вже здобутих знаннях специфіки функціонування сучасної української мови в засобах масової комунікації та орієнтоване на гармонійне формування особистості майбутнього медійника (журналіста, піарника, рекламіста) як професійного мовця, зокрема в аспекті його культуромовної компетенції на всіх рівнях – від фонетичного до синтаксичного й стилістичного.

Пропоновані навчально-методичні матеріали, сподіваємося, допоможуть реалізувати у межах вивчення дисципліни такі основні завдання, як з'ясування студентами особливостей стану та статусу норм сучасної української літературної мови; розуміння умов, що формують належний рівень лінгвальної компетенції журналіста як обов'язкової складової його професійної практики; поліпшення соціального й особистісного аспектів культуромовної діяльності майбутніх медійників; оволодіння метамовою журналістикознавства шляхом засвоєння понять культури мови як науки тощо.

Навчально-методичні матеріали, які включають поняттєвий мінімум, тематику лабораторних занять, набір вправ і творчих завдань, переліки контрольних питань і наукових джерел, скомпоновано з урахуванням багатьох чинників. Серед них – і необхідність доброго знання студентами стрижневих категорій та понять культури мови, і врахування своєрідності комунікативних якостей сучасного українського медіамовлення. Поділ рекомендованої літератури на основну (точніше було б сказати – одноіменну) й допоміжну доволі умовний: щоб досягти рівня справжньої мовної майстерності, не варто ігнорувати ні фундаментальних теоретичних, ні посібниково-довідкових, ні лексикографічних праць.

Культура мови – складна і водночас надзвичайно цікава галузь мовознавства, опанування якої не може завершитися в межах університетської програми, а має здійснюватися, на наше переконання, впродовж усієї професійної (за свою природою мовної) діяльності журналіста.

ПОНЯТТЄВИЙ МІНІМУМ

(поняття розташовано у логічній послідовності – від загального до часткового, від абстрактного до конкретного)

Мова – характерний для людського суспільства специфічний вид знакової діяльності, який полягає в застосуванні історично усталених у певній етнічній спільноті артикуляційно-звукових актів для позначення явищ об'єктивної дійсності, їх ідеальних відображень у свідомості з метою обміну між членами спільноти осмислюваною інформацією та фіксації інформації шляхом механічного звукопису або переведення звукових мовних актів у письмові знаки; основний засіб організації та координації усіх інших видів суспільної діяльності; форма / субстрат існування людської свідомості; основна розпізнавальна ознака етнічної спільноти, засіб збереження духовної самобутності; як єдина загальнонародна має соціально-функціональні варіанти / різновиди (національна, народна, літературна, розмовна, мова ЗМІ тощо); розуміється як абстрактна система парадигматичного характеру, упорядкована сукупність структурних елементів (фонем, слів, граматичних форм, синтаксичних схем, синтаксем), котрі лише виділяються, протиставляються один одному, об'єднуються в групи відносно однотипних інваріантних одиниць; виконує *облігаторні* – комунікативну, мислеформувальну, пізнавальну (ін. назви – пізнавально-виражальна, гносеологічна, акумулятивна), експресивну, імпресивну (ін. назви – апелятивна, конативна, прагматична), інформаційну (ін. назви – репрезентативна, референтна, денотативна, номінативна, когнітивна), емоційну, естетичну – та *факультативні функції* – контактовстановну (фатичну), метамовну (металінгвістичну), міжнародного спілкування тощо.

Мовлення – процес реалізації мовної діяльності, єдиний об'єктивний прояв мови; охоплює такі конкретні аспекти мови, як усне висловлення вголос, промовлення без сприйманої на слух артикуляції (внутрішнє мовлення), письмова фіксація висловлень у процесі їх формування, а також тексти як письмове відображення чи усні повторення процесів висловлення і як результати цих процесів; загальний процес суспільної мовної діяльності, що складається з індивідуальних актів м. кожного члена мовного колективу; поняття м. охоплює конкретну семантику кожного усного чи писемного висловлення; має синтагматичний характер лінійно формованих конструкцій, де поєднуються і взаємодіють структурно різнотипні одиниці мови, що зазнають широкого варіювання під впливом трьох основних поза- і внутрішньомовних чинників – ситуації та сфери функціонування м.,

індивідуальних особливостей мовця, фонетичного, лексичного і синтаксичного контексту; виконує комунікативну, мислеформувальну, пізнавальну (ін. назви – пізнавально-виражальна, гносеологічна, акумулятивна), експресивну, імпресивну (ін. назви – апелятивна, конативна, прагматична), інформаційну (ін. назви – репрезентативна, референтна, денотативна, номінативна, когнітивна), емоційну, естетичну та ін. функції.

Національна мова – соціально-історична категорія, що окреслює мову як засіб усного і письмового спілкування нації; охоплює всі мовні засоби спілкування, формується на основі народної мови разом з формуванням нації та є одночасно передумовою, умовою і результатом, продуктом її виникнення й існування; форма існування, тип буття мови, що протиставлені іншим формам, типам (мова племені, мова народу тощо) та іншим національним мовам; наявність н. м., а в її межах – літературної, засвідчує вищий етап у розвитку функціональних систем мови.

Літературна мова – основна, наддіалектна, унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що характеризується поліфункційністю, стилістичною диференціацією, тенденцією до регламентованості; має усну і писемну форми; протиставляється територіальним і соціальним діалектам, просторіччю; є історичною категорією (особливості формування й функціонування літературної мови залежать від історичних умов, рівня суспільного розвитку, загальної культури народу тощо).

Мовна норма (лат. *norma* 'правило, взіреть') – сукупність найбільш стійких традиційних реалізацій мовної системи, дібраних і закріплених у процесі суспільної комунікації; комплекс мовних засобів, що відповідає системі мови й сприймаються її носіями як зразок спілкування у певний період розвитку мови та суспільства; розрізняють *діалектну і літературну м. н., безваріантну і варіантну м. н., імперативну* (обов'язкову в усіх комунікативних ситуаціях) *і диспозитивну* (варіативну, вибір якої зумовлено комунікативною ситуацією) м. н.; як сукупність свідомо фіксованих і культивованих соціумом стабільних та уніфікованих мовних ресурсів і правил їх застосування є *обов'язковим атрибутом мови та специфічною ознакою літературної мови*; визнання нормативності мовного явища / факту (кодифікація) ґрунтується на оцінці його відповідності структурі мови, наявності масового й регулярного відтворення під час комунікації, суспільному схваленні; норми літературної мови (орфоепічні, орфографічні, словотвірні, лексичні, фразеологічні, граматичні, стилістичні) виробляються суспільною практикою народу, шліфуються майстрами слова різних стилів, обґрунтовуються в основних закономірностях мовознавством, як єдині та загальнообов'язкові узаконюються науково-освітніми актами; *основна*

категорія культури мови і важливе поняття загальної теорії мови; категорія історична, змінна, зумовлена трансформаціями у самій системі мови.

Варіантність норми – діалектична взаємозалежність стабільності і змінності в мовній нормі як головного показника літературної виробленості мови; обов'язковість літературної норми (визначається соціальною природою мови як засобу спілкування, нагромадження і збереження інформації) не виключає наявності варіантів на кожному рівні мови (фонетичному, лексико – фразеологічному, морфологічному та ін.); варіантними щодо літературної норми вважають стилістично однопланові одиниці; ступінь і можливості в. н. залежать від функціонального стилю мовлення (у художньому мовленні варіантність вища, ніж в офіційно-діловому чи науковому); наявні варіанти літературної норми розглядаються як інструмент досягнення стилістичної точності, а не як порушення.

Стиль (фр. *style*, від лат. *stilus, stylus* 'загострена паличка для письма, манера письма') – різновид, видозміна літературної мови; суспільно усвідомлена, внутрішньо об'єднана сукупність прийомів уживання, відбору і поєднання засобів мовного спілкування в сфері тієї чи іншої загальнонародної, загальнонаціональної мови; манера мовного вираження у різних сферах, умовах, формах (усній і писемній) спілкування; мистецтво слова; різновид творчої мовної діяльності, тип мовомислення, мовної поведінки в різних ситуаціях спілкування; *розрізняють поняття функціонального с., експресивного с., індивідуального с. / ідіостилу / ідіолекту.*

Система функціональних / структурно-функціональних стилів – сформована в результаті функціонування мови у різних сферах суспільного життя, сукупність стилів, колективно усвідомлених різновидів мови, що об'єднують мовні одиниці за їх функціональним призначенням у певні структури; у сучасній українській літературній мові розрізняють розмовний, публіцистичний, науковий, офіційно-діловий, художній, конфесійний стилі; *усі функціональні стилі – варіації єдиної основи* (мовна єдність стилів ніколи не втрачається, завжди чітко усвідомлюється).

Експресивний стиль (франц. *expressif*, від лат. *expressus* 'виразний') – різновид, видозміна літературної мови, спрямована на підсилення логічного, емоційного, суб'єктивного увиразнення мовлення; розрізняють експресивні стилі, що співвідносні з колишніми (до 18 ст.) високим (викликає у адресата почуття піднесеності, урочистості) середнім (формує нейтральне ставлення до повідомлюваного) і низьким (створює ефект іронії, зневаги) стилями, – *урочистий* (піднесений), *риторичний, офіційний* (холодний), *фамільярний, інтимний, жартівливий* (гумористичний), *іронічний* (насмішкуватий), *сатиричний* та ін.; усі експресивні стилі *виділяються на фоні нейтрального*

(найпоширенішого) і визначаються не сферою застосування, а настановою, ситуацією; функціональне й експресивне групування стилів взаємно перехресується і не може бути зведеним до єдиної класифікації.

Ідіолект (грец. *idioscivii i (dia)лект* / грец. *dialektos* 'розмова, говір, наріччя') / **індивідуальний стиль** – сукупність мовних виражальних особливостей, притаманних мовленню окремого носія мови; індивідуальне варіювання мови на відміну від територіального і соціального; залежить від індивідуальності мовця, його світосприймання, світовідчуття тощо; поєднує загальне й індивідуальне, узуальне й okazіональне.

Мова засобів масової інформації (мова преси, радіо, телебачення, радіо та нових медіа) – один із виявів літературної мови, жанровий *різновид публіцистичного стилю*, що використовується в засобах масової інформації; домінантною тут вважають інформативну функцію, а характерними ознаками – соціальні та мовні стереотипи, автоматизацію та стандартизацію мовних засобів, експресивність тощо; віддзеркалює стан літературної мови, тенденції застосування й розвитку літературної мовної норми і загальної національної культури.

Культура (лат. *cultura* 'освіта, розвиток') – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства та людини і втілюються у результатах продуктивної діяльності; сфера духовного життя суспільства; ступінь довершеності в оволодінні якоюсь галуззю знань або діяльності.

Культура мови – галузь мовознавства, яка, використовуючи діахронні та синхронні дані про українську літературну мову на рівнях фонетики, лексикології, граматики, словотвору, синтаксису, стилістики, виробляє наукові критерії в оцінці мовних явищ, пропонує механізми нормування і кодифікації; *складовими к. м. є ортологія* (вивчає особливості використання варіантних мовних засобів, які стали фактами літературної мови й відрізняються частотою вживання, семантичними відтінками, стильовою орієнтацією), *стилістика мови і стилістика мовлення*; об'єктом вивчення к.м. є сама мова, предметом – норми літературної мови у їх конкретному вияві.

Культура мовлення – 1) дотримання в процесі реалізації мовної діяльності усталених мовних норм усної та писемної літературної мови, свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання окремим індивідуумом мовних виражальних засобів відповідно до мети й обставин спілкування; 2) лінгводидактична, соціолінгвістична, етнопсихолінгвістична наука, предметом якої є стан і статус норм сучасної літературної мови, рівень літературної мовної компетенції сучасних носіїв, соціальний та особистісний аспекти культуромовної діяльності.

Рівні культури мовлення – поетапне оволодіння індивідуюмом мовними засобами: від орфографічно-пунктуаційної, граматичної правильності (1), стилістичної виразності та комунікативної доцільності / оптимальності (2) до мовної майстерності (3).

Комунікативні ознаки культури мовлення / комунікативні якості культури мови – ознаки / якості, що забезпечують оптимальну реалізацію основної соціальної функції мови і мовлення – комунікативної; конкретні вимоги до мовлення (*правильність, точність, логічність, чистота, багатство, різноманітність, виразність, доречність* тощо), які формуються та втілюються у результаті поєднання і вияву різноманітних факторів, що впливають на вибір мовних засобів та їх організацію в кожному стилі мови і мовлення (як-от: нормативні ресурси мови, їх варіантність, комунікативні завдання, обставини комунікації, особливості мислення та психіки мовця, його загальноосвітнього й культурно-естетичного рівня тощо); хоча типологія комунікативних ознак непослідовна й суперечлива (не має загальної основи, тобто єдиного принципу класифікації), однак може частково мотивуватися співвідношеннями «мова – мовлення» (правильність, чистота, багатство), «мовлення – мислення» (точність, логічність, змістовність), «адресант – адресат» (доречність, доцільність, доступність); розглядаються у двох аспектах: дотримання і порушення норм та правил.

Змістовність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як повна узгодженість предмета, змісту і форми мовлення; наявність у мовленні підпорядкованої темі спілкування об'єктивно цінної інформації.

Правильність / нормативність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як відповідність мовлення чинним орфоепічним, орфографічним, словотвірним, лексичним, фразеологічним, граматичним, стилістичним літературним нормам.

Точність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як відповідність внутрішнього і зовнішнього планів висловлювання, яку складають *предметна точність* (адекватність слова і окреслюваного ним поняття; досягається у мовленні за рахунок вживання точних, закріплених в узусі та зафіксованих у спеціальній літературі, значень мовних одиниць) і *поняттєва точність* (адекватність змісту мовлення і виражених у ньому понять / точність думок і аргументів; реалізується на основі вміння оформляти і виражати міркування адекватно предметові, явищу позамовної дійсності); вимога точності як позамовний чинник впливає на специфічний, мотивований функціональною доцільністю вибір й організацію мовленнєвих засобів.

Логічність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як виражене на основі законів логіки мовленнєве втілення думки; ґрунтується на діалектиці взаємозв'язку мислення і мовлення, відображає вміння логічно мислити, застосовувати такі прийоми, як аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, аналогію тощо; виявляється у вмінні точно та правильно добирати мовні засоби, вибудовувати довершені у структурно-змістовому плані комунікативні одиниці різного обсягу (від речень / синтагм, фраз до тексту).

Чистота мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як послідовне дотримання літературної норми, відсутність позалітературних (нестандартизованих) елементів (зокрема, соціальних і територіальних жаргонізмів, брутальних, лайливих одиниць), інтерферентних явищ, рівнозначне комунікативній ситуації слововживання, незасміченість мовлення словами-паразитами, канцеляризмами, штампами тощо.

Багатство і різноманітність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як володіння й застосування носієм мови значної кількості лінгвальних одиниць усіх рівнів; уміння використовувати різноманітність мовних засобів і способів вираження думки у процесі спілкування; граматична, лексико-фраземна тощо різноманітність мовлення засвідчує його багатство.

Виразність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як застосування мовних засобів і способів підсилення логічного й емоційного змісту висловлювання; уміння за допомогою лінгвальних ресурсів, зокрема образних, викликати й підтримувати інтерес адресата до повідомлюваного.

Образність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як володіння лінгвостилістичними одиницями з переносним значенням, уміння висловлюватися фігурально, у переосмисленій (переважно метафоричній) формі; ґрунтується на асоціативному мисленні, сприяє виразності мовлення.

Доречність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як відповідність / рівнозначність задіяних індивідумом мовних ресурсів комунікативній ситуації; зумовлена позамовними (особистісно-психологічними, просторово-часовим тощо) і внутрішньомовними (стильовими, контекстуальними тощо) чинниками.

Ясність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як зрозумілість і забезпечується перш за все точністю та логічністю висловлювання.

Стислість / лаконічність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як максимально повне вираження думки мінімальними мовними засобами; економія мовленнєвих засобів, протиставлена багатослів'ю (плеоназму); не є абсолютною чи універсальною ознакою, оскільки її вияв / ступінь вияву залежить від багатьох лігвальних (форми, стилю тощо) та екстралінгвальних (особистісних, ситуативних тощо) чинників.

Дотепність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що ґрунтується на особливій здатності інтелекту, яка виявляється в оптимальному оперуванні образами, поняттями (дотепне порівняння, жарт тощо); спирається на вроджені здібності людини та на набуті знання, досвід; д. є конкретним виявом гнучкості думки, нетрадиційності / нестандартності мислення; здатність винятково точно, естетично відображати в своїх судженнях відношення предметів об'єктивного світу.

Естетичність мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що виявляється як гармонія / цілісність внутрішнього і зовнішнього планів висловлювання; оптимальний добір мовних засобів, який узгоджується з потребою мовленнєвого освоєнням дійсності за законами краси.

Дієвість мовлення – комунікативна ознака культури мовлення, що реалізується шляхом добору адекватних засобів і визначається впливом на адресата, досягненням мети спілкування.

Етикет (франц. *etiquette*) – сукупність норм поведінки, правила поведінки; порядок дій і правила чемності при дворах монархів, титулованих осіб, у дипломатичних колах.

Спілкувальний / комунікативний етикет – етикетне національно своєрідне, ідіоетнічне використання мовних й позамовних засобів спілкування; включає *лінгвоетикет* (мовний, мовленнєвий) і *невербальний комунікативний етикет*; невербальні та вербальні знаки, перебуваючи у внутрішньо-зовнішніх системних відношеннях, утворюють гіперпарадигму, одиниці якої мають стереотипізований, часто ритуалізований характер.

Лінгвоетикет – явища мовного та мовленнєвого етикету.

Мовний етикет – узвичаєні правила, норми мовної поведінки людей в обставинах безпосереднього контактування; усталені мовні звороти, типові формули, які відповідають національним культурним традиціям суспільства чи окремої спільноти (етнічної, територіальної, соціальної) та використовуються у певних ситуаціях спілкування; для кожної стандартної етикетної ситуації (вітання, вибачення тощо) у мові є впорядкована сукупність

знаків / парадигма; різним етикетним знакам властива неоднакова значеннєва і граматична поєднуваність з іншими мовними одиницями.

Мовленнєвий етикет – реалізація мовного етикету в конкретних актах спілкування; реальний мовленнєвий етикет віддзеркалює індивідуальність конкретної людини, а не загалом ідеальний мовний етикет.

Спілкувальна / комунікативна компетенція (лат. *competens* 'належний, відповідний') – сукупність комунікативних знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування у різних формах і ситуаціях.

Мовна компетенція – знання закономірностей, норм і правил сучасної літературної мови, вміння їх ефективно застосовувати.

Культуромовна компетенція – знання принципів і засад культури мови, вміння їх ефективно застосовувати.

Література

- Бабич Н. Д. Основи культури мовлення Львів: Світ, 1990. 232 с.
- Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
- Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: *Підручник*. К.; Одеса: Либідь, 1991. 280 с.
- Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997. 342 с.
- Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).
- Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: *навч. посіб.* К.: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта ХХІ століття).
- Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Укр. енцикл., 2000. 752 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Культура мови і мовлення: об'єкт, предмет, проблематика і методи

1. Мова і мовлення. Поняття культури мови і культури мовлення.
2. Основні категорії, проблематика і методи культури мови як галузі мовознавства і навчальної дисципліни.
3. Інтердисциплінарний характер культури мови, її зв'язок із журналістикою та журналістикознавчими дисциплінами.
4. Культура мовлення як вияв особистісного рівня мовця і як лінгводидактична дисципліна.

Література

- Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
- Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К., 1955. 248 с.
- Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: *підручник*. К.; Одеса: Либідь, 1991. 280 с.
- Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2002. 368 с. (Альма-матер).
- Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).
- Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Укр. енцикл., 2000. 752 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: *«Культура мови і формування креативної мовної особистості», «Мовний смак і мовне чуття як категорії культури мови», «Рівні культури мови: правильність, стилістична виразність, комунікативна оптимальність (доцільність), мовна майстерність», «Мовленнєва поведінка як результат мовної освіти, мовного виховання й індикатор загальної ерудиції людини», «Культура мовлення – культура мислення».*

2. На основі опрацювання текстів, дібраних з різних періодичних видань (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних), схарактеризувати особливості авторського рівня оволодіння мовними засобами (*правильність, стилістична виразність, комунікативна оптимальність (доцільність), мовна майстерність*).

Тема 2. Типологічний аспект мови і мовлення. Українська мова

1. Поняття загальнонародної, національної, літературної мови.
2. Літературна мова: її структура, системи, форми реалізації, функції.
3. Українська літературна мова: основні генетично-типологічні особливості та сучасний статус.

Література

Горбачук В. Т. Барви української мови. К.: Видавничий дім «КМ АCADEMIA», 1997. 272 с. (Сер. «Були, є і будемо ввіки!»).

Іванишин В., Радевич-Винницький Я.. Мова і нація. Дрогобич, 1994. 218 с.

Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: *підручник*. К.; Одеса: Либідь, 1991. 280 с.

Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2002. 368 с. (Альма-матер).

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. К., 1995. 296 с.

Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. К.: Наукова думка, 1993. 200 с.

Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. 360 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «Українська мова серед інших мов світу», «Космополітизм (інтернаціоналізм) і проблема мови», «Мова і держава. Державність мови», «Рідна мова і національна ідентичність», «Церква і мова», «Двомовність – двокультурність – двонаціональність», «Національна ідея і національна мова», «Геноцид – етноцид – лінгвоцид», «Національна ментальність - національний характер – національна свідомість і національна мова».

2. Опрацювавши тексти сучасних друкованих періодичних видань, навести приклади розробки журналістами мовознавчої / мовної проблематики.

Тема 3. Стилї мови і стилї мовлення

1. Стилїстика мови (функціональна й експресивна оцінка мовних явищ) і стилїстика мовлення (ступінь доцільності застосування мовних засобів у тексті) як складові культури мови.
2. Поняття про стиль (функціональний, експресивний, індивідуальний / ідіостиль / ідіолект; макростиль, підстиль, жанр).

3. Функціональна диференціація сучасної української літературної мови.
4. Публіцистичний стиль і його різновиди.

Література

Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: *підручник* (3-тє вид., перероб. да доп.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилїстичнї поради: *навч. посїб.* (3-тє вид., стереотип.). К.: Либїдь, 2008. 240 с.

Сучасна українська літературна мова: Стилїстика / За заг. ред. І. К. Білодїда. К.: Наук. думка, 1973. 587 с.

Українська мова: Енциклопедїя / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (спївголови), Зяблюк М. П. та ін.. К.: Укр. енцикл., 2000. 752 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати науковї повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «Стилїовї різновиди української мови», «Експресивнї стилї», «Роль стилїзацїї в художньому і публіцистичному мовленнї», «Явище стилїстичної лексичної контамінацїї у медіамовленнї», «Мова як мистецтво», «Мова і мистецтво»

2. Опрацювавши тексти (на власний розсуд) сучасних друкованих періодичних видань, проїлюструвати поняття функціонального, експресивного, індивідуального стилю.

Тема 4. Професїйна мовнокомунїкативна компетенцїя і комунїкативнї якостї культури мови

1. Мовна компетенцїя як важлива частина професїйної комунїкативної компетенцїї медїйника.
2. Основнї комунїкативнї ознаки культури мовлення.
3. Змїстовнїсть мовлення як комунїкативна ознака культури мовлення.
4. Змїстовнїсть журналістського мовлення у зв'язку з ефективнїстю втілення тематичного, фактологічного, інформацїйного, логїко-поняттєвого та ін. структурних компонентів медїатексту.

Література

Кочан І. М. Лїнгвістичний аналіз тексту: *навч. посїб.* (2-ге вид., переробл. і допов.). К.: Знання, 2008. 423 с.

Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: (*навч. посїб.*). К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).

Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.

Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: *навч. посіб.* К.: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта ХХІ століття).

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «*Форми та ситуації професійної мовної комунікації*», «*Комунікативна компетенція журналіста*», «*Мовленнєві уміння – говорити, слухати, читати, писати – як складова мовної компетенції*», «*Достатність вияву комунікативних культуромовних якостей у медіатворах – обов'язкова умова реалізації функцій журналістики*».

2. На основі опрацювання текстів, дібраних з різних сучасних українських періодичних видань (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних), з'ясувати специфіку вияву змістовності як культуромовної ознаки журналістського мовлення.

Тема 5. Правильність / нормативність мовлення як обов'язкова складова культуромовної компетенції журналіста

1. Поняття мовної норми і варіантності мовної норми. Типи норм.
2. Орфоепічні, орфографічні, словотвірні, лексичні, фразеологічні, граматичні, стилістичні літературні норми.
3. Правильність / нормативність мовлення як передумова / основа реалізації усіх інших культуромовних якостей у журналістській творчості.

Література

Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К.: ВД «КМ Академія», 1994. 254 с.

Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: *навч. посіб.* (2-ге вид, випр. і доп.). Львів: ПАІС, 2009. 432 с.

Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів: ЛНУ, 2000. 68 с.

Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. К.: Наукова думка, 1976. 286 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: *навч. посіб.* (3-тє вид., стереотип.). К.: Либідь, 2008. 240 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; Інститут української мови НАН України. (стереотип. вид.). К.: Наукова думка, 2019.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «*Суспільний характер мовної норми*», «*Основні критерії літературної норми та принципи їх застосування*», «*Антинормалізаторство і пуризм як протилежні тенденції у підходах до мовної норми*». «*Особливості розвитку української мови у функціональному стилістичному і нормативному аспектах*».

2. На основі опрацювання текстів, дібраних з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих й аудіовізуальних ЗМК, подати приклади порушень норм і правил літературної мови; спираючись на узагальнення науковців (див. літ.), з'ясувати та проілюструвати типові журналістські відхилення від чинної літературної норми.

Тема 6. Чистота мовлення як обов'язкова ознака культури мовлення журналіста

1. Зміст поняття. Ознаки і шляхи досягнення чистоти професійного мовлення. Зв'язок чистоти та нормативності / правильності як комунікативних якостей мови.
2. Суржик як штучне об'єднання елементів різних мов і культуромовна компетенція журналіста.
3. Особливості актуалізації іншомовних лексем у медіатексті.
4. Умови застосування позалітературних елементів у медіамовленні. Табу й евфемізми.

Література

Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: *посібник* / За заг. ред. Олександри Сербенської. Львів: Світ, 1994. 152 с.

Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.

Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. К.: Наукова думка, 1976. 286 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: *навч. посіб.* (3-тє вид., стереотип.). К.: Либідь, 2008. 240 с.

Радевич-Винницький Ярослав. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. 360 с.

Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціяльна диференціяція української мови. К.: Критика, 2005. 464 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «Мовний смак і мовне чуття як категорії культури мови», «Космополітизм (інтернаціоналізм) і проблема мови», «Суржик як лінгвальне явище, зумовлене особливими історично-культурними умовами розвитку української мови», «Двомовність, її вплив на чистоту мовлення і культуру спілкування», «Специфіка застосування жаргонних одиниць у сучасному медіамовленні»

2. На основі опрацювання текстів, дібраних з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих й аудіовізуальних ЗМІ, подати й прокоментувати приклади порушення культуромовної вимоги чистоти журналістського мовлення.

Тема 7. Точність як комунікативна якість культури мови та обов'язкова ознака культури мовлення журналіста

1. Ознаки і шляхи досягнення точності мовлення. Точність як обов'язкова ознака професійного мовлення, її зв'язок із засадами журналістської творчості (вимоги правдивості, достовірності тощо).
2. Лексико-фраземні ресурси забезпечення точності медіамовлення.
3. Поняття «багатозначність слова» та «контекст» у зв'язку з точністю мовлення.
4. Явища синонімії, омонімії, паронімії і точність мовлення.
5. Граматичні засоби точності мовлення.

Література

- Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
- Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). К.: Довіра. 1999. 431 с.
- Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.
- Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: *навч. посіб.* (3-тє вид., стереотип.). К.: Либідь, 2008. 240 с.
- Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. К.: Вища шк., 1997. 493 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: *«Точність у публіцистичному і художньому мовленні», «Точність мовлення і стилістична несполучуваність слів», «Точність журналістського мовлення і трансформація фразеологічних одиниць у медіатексті», «Особливості актуалізації терміноодиниць у журналістському мовленні».*

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд із різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих й аудіовізуальних ЗМК, навести й прокоментувати приклади порушення культуромовної вимоги точності журналістського мовлення.

Тема 8. Логічність як комунікативна якість культури мови та обов'язкова ознака культури мовлення журналіста

1. Логічність мовлення як культуромовна ознака і вияв логічності мислення. Закони логіки.
2. Логічність і послідовність мовлення та ефективність втілення логіко-поняттєвого, тематичного та ін. компонентів структури медіатексту.
3. Лексико-фраземні та граматичні засоби забезпечення логічності мовлення.
4. Типові логічні порушення у медіамовленні.

Література

Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.

Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К.: Рад. школа, 1955. 248 с.

Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: *навч. посібник* (2-ге вид, випр. і доп.). Львів: ПАІС, 2009. 432 с.

Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997. 342 с.

Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.

Логіка: словник-довідник /авт.-уклад. М. Г. Тофтул. К.: ВЦ «Академія», 2012. 312 с.

Різун В. В. Літературне редагування: *підручник*. К.: Либідь, 1996. 240 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «*Про «нелогічне» у словах і висловлюваннях – катахрези*», «*Основні закони логіки*», «*Паралогізми і софізми як види логічних помилок*».

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих і аудіовізуальних ЗМІ, подати й прокоментувати приклади порушення культуромовної вимоги логічності журналістського мовлення.

Тема 9. Багатство і різноманітність як комунікативні якості культури мови та обов'язкові ознаки культури мовлення журналіста

1. Зміст понять «багатство і різноманітність мови» та «багатство і різноманітність мовлення».
2. Мовна компетенція журналіста: досконале знання фонетичних, лексико-фраземних, словотвірних, морфологічних, синтаксичних ресурсів сучасної української літературної мови як передумова багатства і різноманітності медіамовлення.
3. Багатство і різноманітність медіамовлення у зв'язку з жанровою диференціацією журналістських творів.

Література

Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.

Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). К.: Довіра, 1999. 431 с.

Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: *навч. посіб.* (3-тє вид., стереотип.). К.: Либідь, 2008. 240 с.

Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. К.: Вища шк., 1997. 493 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «Семантичні зв'язки у словниковому складі мови», «Лексика української мови з погляду походження», «Лексика української мови з погляду сфер уживання», «Активно і пасивно вживана лексика», «Стилістична диференціація лексики», «Типи фразеологізмів», «Фразеологічна варіантність та індивідуально-авторські перетворення», «Крилаті слова, прислів'я і приказки у публіцистичному мовленні», «Типи синтаксичних конструкцій і синтаксичні синоніми у медіамовленні», «Синтаксичні стилістичні фігури».

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих ЗМІ, подати й прокоментувати приклади багатства, різноманітності та бідності, одноманітності журналістського мовлення.

Тема 10. Виразність і образність як комунікативні якості культури мови та обов'язкові ознаки культури мовлення журналіста

1. Зміст поняття «виразність / експресивність мови»; необразні й образні, нейтральні й емоційні засоби виразності.
2. Виразальні засоби виразності мовлення (фонетичні сегментні та суперсегментні одиниці, синтаксичні фігури тощо).
3. Зображальні (образні) ресурси української мови (метафора, метонімія, порівняння, алегорія, перифраза тощо). Лексико-семантичні та словотвірні засоби емоційної (позитивної / негативної) оцінки.
4. Виразність і образність професійного мовлення у зв'язку з жанровою диференціацією медіатекстів і основними тенденціями у мові ЗМІ.

Література

- Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
- Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). К.: Довіра. 1999. 431 с.
- Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.
- Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: навч. посіб. ([3-тє вид., стереотип.]. К.: Либідь, 2008. 240 с.

Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. К.: Вища школа, 1997. 493 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «*Інтонація: складові, типи, роль у досягненні виразності усного медіамовлення*», «*Фігури поетичного синтаксису*», «*Основні типи метафор, їх вияв у мові ЗМІ*», «*«Діалогізація та інтимізація мовлення*», «*Евфемістичні й дисфемістичні перифрази*».

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих ЗМІ, подати й прокоментувати приклади необразного й образного досягнення виразності журналістського мовлення.

Тема 11. Доречність, стислість, дотепність і естетичність як комунікативні якості культури мови та ознаки культури мовлення журналіста

1. Доречність мовлення у зв'язку з комунікативною компетенцією журналіста.
2. Стислість / лаконічність мовлення як неабсолютна (неуніверсальна) комунікативна ознака культури мовлення та її зв'язок з тенденціями у мові ЗМІ.
3. Дотепність як оптимальне оперування образами, поняттями (дотепне порівняння, жарт тощо), конкретний вияв гнучкості думки, нестандартності мислення. Особливості вияву в різних формах журналістської творчості.
4. Естетичність мови і проблема еталонності журналістського мовлення. Взаємозв'язок і взаємозумовленість основних комунікативних якостей культури мови.

Література

Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2004. 342 с. (Альма-матер).

Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997. 342 с.

Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник (3-тє вид., перероб. да доп.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: (навч. посіб.). К.: Либідь, 2008. 240 с.

Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. (2-ге вид., перероб. і доп.). К.: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта ХХІ століття).

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: *«Комунікативна ситуація: основні параметри та складові», «Комунікативна компетенція журналіста та закони комунікативної лінгвістики», «Багатослів'я і форми його вияву», «Афоризм /афористика /афористичність як класична форма стислості мовлення», «Вияв хибного / несправжнього лаконізму в журналістському мовленні, в т. ч. у заголовках медіатворів», «Дотепність і проблема стереотипності мови ЗМІ», «Естетичність мовлення у художній і публіцистичній творчості».*

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих ЗМІ, навести й прокоментувати приклади достатнього і недостатнього вияву доречності стислості, дотепності, естетичності у журналістському мовленні.

Тема 12. Культура наукового мовлення: нормативний, формально-змістовий, комунікативний аспекти

1. Сутність і особливості культури наукового мовлення і наукового стилю.
2. Володіння метамовою як складова культуромовної компетенції науковця. Засоби вираження спеціальних реалій, категорій, понять журналістикознавства.
3. Основні жанри наукової мови. Форми (жанри) студентської наукової роботи та культуромовні вимоги до їхнього втілення. Форми компресії наукового мовлення.
4. Лексикографічна компетенція як показник мовної культури науковця.
5. Культура усного наукового мовлення.
6. Наукові заходи як вияв культури мовлення. Культуромовні якості дискусивно-полемічного спілкування.

Література

Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). К.: Довіра. 1999. 431 с.

Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).

Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: *підручник* (3-тє вид., перероб. да доп.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Семенов О. М. Культура наукової української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2010. 216 с. (Альма-матер).

Сучасна українська літературна мова: Стилістика. За заг. ред. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1973. 587 с.

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «*Наукове мовлення як комунікативний феномен*», «*Культура читання наукового тексту*», «*Властивості та структурно-сміслові компоненти наукових текстів різних жанрів*», «*Термінологічні проблеми журналістикознавства*»

2. Спираючись на результати власного курсового дослідження, підготувати наукову доповідь, оприлюднити її на черговому науковому семінарі, оформити наукову статтю за чинними вимогами та з усіма необхідними архітектонічними компонентами.

Тема 13. Культура офіційно-ділового мовлення

1. Специфіка офіційно-ділового стилю сучасної української мови.
2. Культуромовні особливості ділових текстів з високим рівнем стандартизації (типізовані, трафаретизовані документи).
3. Культуромовні особливості ділових текстів з низьким рівнем стандартизації.
4. Специфіка застосування засобів офіційно-ділового мовлення в медіатекстах у зв'язку з основними якостями культури мови.

Література

Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей: *посібник* для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів (вид. 2-ге). К.: ВД «КМ Academia», 1998. 192 с.

Коваль А. П. Культура ділового мовлення. К.: Вища школа, 1974. 224 с.

Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).

Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: *підручник* (3-тє вид., перероб. та доп.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Сліпушко О. Українська мова й етапи кар'єри ділової людини. К.: Криниця, 1999. 200 с.

Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бибик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. К.: Довіра: УНВЦ «Рідна мова», 1997. 399 с. (Б-ка держ. службовця. Держ. мова і діловодство).

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: «Суть і структура ділового спілкування», «Форми ділового спілкування», «Ділові переговори», «Основні елементи ділового етикету», «Специфіка оформлення документації з кадрово-контракткових питань», «Особисті офіційні документи».

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих ЗМІ, подати і прокоментувати з урахуванням основних кльтуромовних вимог приклади застосування засобів офіційно-ділового стилю в медіамовленні.

Тема 14. Етикет і культура спілкування

1. Культура, етикет, спілкування: зміст і взаємозв'язок понять. Спілкувальний / комунікативний етикет як національно своєрідне, ідіоетнічне використання мовних і позамовних засобів спілкування.
2. Різновиди мовленнєвих ситуацій (звертання, привітання, знайомство, прохання, відмова тощо) й етикет. Ввічливість як основа етикетного спілкування.
3. Фонетичні аспекти лінгвоетикету. Оптимальність вибору в мовленні одиниць лексики та фраземіки.
4. Морфологічні та синтаксичні засоби спілкувального етикету.
5. Невербальні засоби етикетного спілкування.

Література

Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К.: ВД «КМ Академія», 1994. 254 с.

Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К.: Рідна мова, 1998. 475 с.

Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: *посібник* / За заг. ред. О. Сербенської. Львів: Світ, 1994. 152 с.

Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.

Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова. К.: Наукова думка, 1993. 200 с.

Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Відродження, 1997. – 360 с.

Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. (2-ге вид., перероб. і доп.). К.: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта ХХІ століття).

Завдання

1. Скориставшись рекомендованою та ін. літературою, підготувати наукові повідомлення / реферати на одну з запропонованих тем: *«Мовний і мовленнєвий етикет – лінгвоетикет», «Етикетні формули в стандартних комунікативних ситуаціях», «Займенник у сфері етикетного спілкування», «Іменники називання осіб (індекси, регулятиви тощо) і звернення до них», «Вставні слова, словосполучення, речення як засіб етикетної модуляції мовлення», «Мовчання як виражальний засіб етикетного спілкування», «Двомовність і спілкувальний етикет», «Антиетикет у спілкуванні».*

2. На основі опрацювання текстів, дібраних на власний розсуд з різних (студентських / навчальних, районних, обласних, регіональних, загальнонаціональних) друкованих й аудіовізуальних ЗМІ, навести й прокоментувати приклади оптимального / неоптимального застосування українськими журналістами засобів лінгвоетикету.

Тема 15. Роль культури української мови та національного етикету в професійній журналістській діяльності

1. Загальнокультурна та мовна компетенція журналіста як основа його професійної практики та загалом ефективної реалізації функцій ЗМІ.
2. Журналістська етика та засади національного етикету: взаємозв'язок понять.
3. Рідномовні обов'язки журналіста як професійного мовця і свідомого громадянина України.

Література

Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К.: ВД «КМ Академія», 1994. 254 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради (*навч. посіб.*). К.: Либідь, 2008. 240 с.

Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / За заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2007. 224 с.

Огієнко І. І. (Огієнко проф. д-р Іван / о. Іларіон) Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства (факс. вид.). К.: АТ «Обереги», 1994. 72 с.

Завдання

Простудіювати працю д-ра Івана Огієнка (митрополита Іларіона) *«Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства»* (1936), звернувши особливу увагу на такі розділи, як *«Найперші рідномовні обов'язки кожного громадянина»*, *«Для одного народу – одна літературна мова»*, *«Преса і рідна мова»*, *«Молодь і рідна мова»*, *«Вища школа і рідна мова»*, *«Студенти вищих шкіл і рідна мова»*, *«Учений і рідна мова»*, *«Інтелігенція вільних професій і рідна мова»*, *«Державна служба і рідна мова»*, *«Рідномовні обов'язки в стосунку до чужинців»*, визначити і прокоментувати міркування, особливо актуальні в умовах сучасних українських реалій.

НАУКОВИЙ СЕМІНАР ІЗ КУЛЬТУРИ МОВИ

Оскільки «Культура мовлення медійника» є завершальною в бакалавраті дисципліною медіалінгвістичного циклу, а лінгвальна складова має ключове значення у роботі професійного мовця, корисною для випускників-журналістів є участь у підсумковому науковому семінарі. Таке публічне зібрання студентів, які вже опанували теоретичну й прикладну складові фаху, набули загальних і спеціальних компетентностей та працюють над завершенням підсумкового кваліфікаційного дослідження, сприяє досягненню кількох цілей. Перш за все під час виступів, обговорень, дискусій відбувається апробація окремих аспектів студентської наукової роботи, обмін думками; здобувачі удосконалюють свою полемічну майстерність, реалізують себе як професійні мовці. До того ж, наукове обговорення є своєрідним індикатором засвоєння метамови – рівня володіння науковими поняттями, термінами журналістики, медіалінгвістики, філософії (здебільшого гносеології, аксіології). Майбутній медійник має нагоду відповідно до мети й обставин спілкування продемонструвати комунікативні культуромовні якості власного мовлення, довести вміння висловлюватися змістовно, нормативно, правильно, логічно, точно, ясно, різноманітно і т. ін., загалом здатність свідомо, цілеспрямовано, майстерно застосовувати мовні виражальні засоби.

Підготовка до наукового семінару передбачає написання тексту виступу в академічному стилі (до 10 хв). Для цього у проблемі власного бакалаврського дослідження потрібно виокремити медіалінгвальний / культуромовний аспект, у межах якого сформулювати тему. Припустимо, студент досліджує особливості висвітлення воєнної проблематики в певних українських медіа чи в текстах окремих журналістів. Тут є широкий спектр питань, що стосуються мовного виміру: актуалізація мілітарних терміноодиниць (їх склад, структура, функції; способи вживання, коректність, доцільність використання і т. ін.); застосування ресурсів фігурального мовлення, індивідуальне варіювання мовних засобів як відображення авторського світосприймання, вмотивованість різних компонентів тексту, культуромовний рівень журналістського мовлення (засоби різноманітності, досягнення точності та ін.) тощо. Тобто кожен з таких часткових стосовно теми бакалаврської розвідки позицій можна розробляти для оприлюднення на семінарі. *Структура виступу* традиційно включає три компоненти: 1) вступний (постановка проблеми, окреслення актуальності теми, стрижневих аспектів, стислий огляд значущих для вивчення теми теоретичних праць, вказівка на емпіричну базу, мету, завдання, методи), 2) основний / виклад

результатів (власні міркування, що підкріплені теоретичними положеннями, ілюстровані оригінальним емпіричним матеріалом); 3) висновковий (лаконічне узагальнення щодо досягнутих результатів і перспектив розв'язання проблеми).

Науковий семінар передбачає виголошення студентських наукових доповідей, обговорення у форматі питань-відповідей, участь у дискусії всіх присутніх, підбиття підсумків.

КУЛЬТУРОМОВНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАТЕКСТУ

Культуромовне вивчення медіатвору ґрунтується на теоретично опрацьованих й апробованих в мовознавстві засадах лінгвістичного аналізу тексту – принципах, методах, прийомах тощо. Українські вчені, серед яких значний доробок у цій галузі належить І. І. Ковалику, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, І. М. Кочаан та ін., глибоко осмислили й докладно описали основні особливості інтерпретації лінгвального матеріалу (переважно художнього) в зв'язку з *природою, ознаками, одиницями, формальними виявами* тексту та дотичних понять на кшталт *дискурс, контекст, підтекст, просторово-часовий континуум, стильова визначеність, соціально-культурний фон*. Безперечно, культуромовний аналіз медіатексту потребує і опертя на фундаментальні напрацювання, і врахування специфічних для нехудожнього тексту рис. Їх ми вже спробували виокремити, пояснити, систематизувати та в зв'язку з цим виробити деякі методичні рекомендації (див.: Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Теоретико-практичні питання текстознавства. Ужгород: Гражда, 2016. 100 с.).

Зрозуміло, що у цьому різновиді аналізу як основні критерії розглядаємо комунікативні якості культури мови (змістовність, нормативність, правильність, точність, логічність тощо) та враховуємо своєрідність журналістського мовлення, пов'язану з його природою, способами втілення, соціальним призначенням.

Отже, під час культуромовного аналізу медіатексту за запропонованою нижче схемою варто брати до уваги як внутрішньотекстові / лінгвальні, так і екстралінгвальні чинники.

1. Оцінити змістовність аналізованого медіатексту (узгодженість предмета, змісту і форми мовлення; наявність об'єктивно цінної інформації).
2. Схарактеризувати текст за критерієм нормативності (відповідність чинним нормам сучасної української літературної мови).
3. Оцінити чистоту авторського мовлення (послідовність дотримання норми, наявність / відсутність позалітературних елементів, інтерферентних явищ, недоречних беззмістовних вкраплень).
4. Оцінити правильність (відповідність висловлювань, поданих у тексті фактів позамовним реаліям; правдивість, достовірність інформації, істинність тверджень).
5. З'ясувати ступінь предметної і поняттєвої точності журналістського мовлення (узгодженість внутрішнього і зовнішнього планів висловлювань, адекватність лексико-фраземних, граматичних, стильових засобів, співвідношення авторських міркувань і позамовних реалій).
6. Проаналізувати логічність (дотримання законів логіки у способі та послідовності розгортання теми, мікротемах, оформленні міркувань, архітектоніці твору, загалом авторської інтерпретації реалій).
7. Схарактеризувати доречність мовлення (відповідність / рівнозначність задіяних ресурсів комунікативній ситуації; узгодженість внутрішньотекстових і позатекстових чинників).
8. Оцінити ясність мовлення (зрозумілість тексту; відповідність змісту, способу викладу аудиторному спрямуванню; комунікативну довершеність актуалізованих у тексті лінгвальних одиниць).
9. Схарактеризувати багатство і різноманітність мовлення (кількість і якість задіяних у тексті лінгвальних засобів різних рівнів, уміння оперувати значними ресурсами, уникаючи монотонності й одноманітності викладу).
10. Оцінити виразність авторського мовлення (засоби і способи підсилення змісту висловлювань, привернення і підтримування уваги адресата).
11. З'ясувати ступінь естетичності тексту (гармонію / цілісність внутрішнього і зовнішнього планів, відповідність ідеалу).
12. Узагальнити спостереження за критерієм комунікативної ефективності / неефективності, враховуючи вимоги до журналістського мовлення як професійного, аудиторне спрямування тексту, якість реалізації авторських завдань і загалом функцій масмедіа (особливо пов'язаних із пропагуванням національних цінностей, демонстрацією еталону сучасної української мови) .

ВПРАВИ І ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

1. Дотримуючись орфоепічних норм, подати фрагмент медіатексту фонетичною транскрипцією; прокоментувати зміст у контексті сьогодення:

1) *«Результати всіх виборів на Закарпатті від 1991 року показують, що цей регіон голосує абсолютно не типово для західних областей України. Так, на останніх парламентських виборах перемогу тут святкувала Партія регіонів із 30, 87 % голосів, а провладні кандидати перемогли в трьох із шести мажоритарних округів. Місцеві електоральні вподобання кардинально відрізняються від політичних симпатій сусідів – Львівщини чи Івано-Франківщини. Ця відмінність пояснюється низкою чинників, що визначають соціально-електоральну картину краю»* (Буткевич Б. Лояльні прагматики // Український тиждень. – № 15. – 2013. – С. 18);

2) *«Завдяки телескопам Європейської південної обсерваторії фантастика стала науковими даними. Астрономи нині з великим інтересом спостерігають за знищенням газової хмари гігантською або, як кажуть науковці, надмасивною чорною дірою під назвою Стрілець А. Вона є у центрі нашої галактики – Чумацького шляху, притягує будь-який об'єкт, що підійшов надто близько, і поглинає його. Маса цієї чорної діри більша за вагу Сонця в чотири мільйони разів. Зараз у Стрільця А здобичі небагато, тому світиться вона не дуже яскраво. Але скоро все зміниться»* (Експрес. – № 4. – 2014. – С. 12).

2. Відтворити фрагмент тексту фонетичною транскрипцією, відзначивши синтагматичне наголошення; вписати приклади фонетичних / живих чергувань; прокоментувати зміст у контексті сьогодення:

1) *«Є журналістські стандарти – не показувати широким планом понівечені тіла, кров. І це практика кожної новинної служби, яка з повагою ставиться до глядача. Але цим («чорнухою») справді часто користуються на деяких телеканалах. Така «мода» сумнівна і недовговічна. Тільки-от травми, що їх ці сюжети встигли завдати суспільній свідомості, залишаться. І їхні наслідки ми відчуватимемо на собі і на наших дітях ще довго. Звісно, не можна мовчати, коли б'ють або твалтують співвітчизників, але не можна захоплюватися натуралістичним зображенням цього в ефірі. Інакше буде зворотний ефект – насилля над людиною легітимізується в нашому житті»* (Панюта О. Чи можливе телебачення без «чорнухи»? // Коментарі. - № 8-9. – 2013. – С. 26);

2) «Замок Дентевіль, у якому мешкав Григор Орлик, французький дипломат і син славетного гетьмана Пилипа Орлика, зберігає пам'ять про першого українського політичного емігранта на французькій землі. Герб Орликів, шлюбний контракт Григора з Луїзою-Оленою Ле Брюн де Дентевіль та стосик пожовтілих документів XVIII століття... Ці унікальні історичні реліквії передають із покоління в покоління власники замку – маркізи де ла Віль Боже. У цій будівлі ніби зупинився час. Старезні мури, що почали будуватися в XIII столітті, бачили й селянські бунти, і Французьку буржуазну революцію, і дві руйнівні світові війни. Але, мабуть, фундамент Дентевіля закладався під щасливою зіркою» (Лазарева А. «За свободу козацької нації, в ім'я спокою Європи // Український тиждень. – № 1-2. – 2014. – С.46).

3. Записати подані одиниці фонетичною транскрипцією, виокремити випадки з можливою варіативною літературною вимовою звуків / звукосполук:

Анекдот, аудієнція, без жартів, безсмертя, безхарактерний, безчесний, вбозтво, вперед, В'ячеслав, гастарбайтер, гедзь, джерело, дивуєшся, дилетантство, дорожчий, дослідження, егоїст, ексцентричний, журналістський, з джерела зіляти, індик, Індія, інкримінувати, інший, казка, канадський, колядці, конституційний, конструктивізм, контрастний, котедж, кров, монпансьє, незалежність, нігті, нюанс, психопатія, публіцистично-художній, отже, от зараз, пацієнт, перманентний, підзвітний, радість, решітка, розкішний, розчесати, сонячний, сторож, студентський, фюзеляж, Харків, хліб, чуб, шістнадцять.

4. Відтворити фонематичною і фонетичною транскрипцією подані одиниці, відзначити слова з подовженими і подвоєними приголосними; з'ясувати значення іншомовних з походження лексем:

Аннали, білль, безшовний, боїшся, буття, ванна, вітчим, вітчизна, вдивляєшся, ворітця, галуззя, життя, залишся, здається, з джемом, з джерела, з жінкою, знання, зсадити, зшити, з шумом, імміграція, ініціювання, Кассандра, комплектування, контрреформація, лю, майбуття, макіавеллізм, манна, між заняттями, моделювання, молоддю, над дзеркалом, нездоланий, нігілістський, ніччю, оббити, осінній, патентування, пасуться, переддень, підніси, підчистити, Поліся, роздоріжжя, розжувати, розніси,

розцінити, розширення, Січчю, стаття, списати, тінню, тушию, формулювання, шевронний, широченний.

5. Відтворити фонематичною і фонетичною транскрипцією подані слова, враховуючи двозначність буквосполучень дж, дз :

Бджілка, віджени, віджимати, тринджоли, дзига, Джавахарлал, джаз, джемпер, джентльмен, джитіт, джин, джинси, джип, джихад, джіу-джитсу, джміль, джокер, Джонатан, Джоуль, Джузеппе, джунгли, дзвоник, дзен-буддизм, дзеркало, догоджаю, дріжджі, кукурудза, магараджа, Меджліс, менеджер, нагороджений, наджаркий, надзвуковий, надзвичайний, надзвуковий, підзаконний, підзвітний, підземелля, хариджити, ходжу.

6. Відновити пропущені у словах літери на позначення / г / або / ґ / :

Автобіо...рафія, а...ротехніка, аполо...ет, ар...онавт, Бель...ія, ...ама-проміння, ...енеза, ...онор, ...рек, ...уманізм, ...авдеамус, ...ва, ...аздувати, ...ан...стер, ...анок, ...валт, ...едзь, ...ирли...а , ...рати, ...ратулювати, ...речний, ...рунт, ...рунтуватися, ...у...енот, ...удзик, ...ума, ...уміарабіка, ...уру, Де...а, дема...о...ія, демо...рафія, дзи...лик, е...оїзм, еколо...ія, екстрава...ант ний, жар...он, зи...за..., інко...ніто, інав...урація, індуль...енція, кон...рес, ле...інтимізація, ма...ія, мар...інальний, необ...рунтований, об...рунтувати, олі...архія, Пе...ас, реми...ати, страте...ія, су...естія, тренін..., тома...авк, Фі...аро, фі...лі, фі...ляр, Я...елони.

7. З'ясувати нормативне наголошення поданих одиниць та виокремити слова з варіативним та смислорозрізнявальним наголосом :

Атлас, аутодафе, біблійний, бюлетень, вимоги, випадки, відступ, відомості, волошковий, гаряче, громадянин, громадський, гуртожиток, диспансер, договір, експерт, завдання, заголовок, індустрія, листопад, каталог, католицький, книжки, магістерський, мережа, ненависть, неподоланий, нікуди, одинадцять, однаковий, оптовий, орган, перед, пересічний, попури, приятель, разом, роки, русло, світанковий, середина, скарби, смітник, судно, течія, травесті, ужгородський, у цілому, фаховий, феномен, хаос, хвильовий, хори, хуткий, чарівний, черговий, читання, чорнозем, чорнослив, чотирнадцять, хаос, центнер, цілий, шкода, ясний

8. Відзначити нормативне наголошення запропонованих дієслівних форм:
закінчити – закінчую, закінчиш, закінчимо, закінчите, закінчать;
нести – несу, несеши, несемо, неσετε, несуть;
піднести – піднесу, піднесеши, піднесемо, піднесете, піднесуть;
іти – піду, підеши, підемо, підете, підуть;
прийти – прийду, прийдеши, прийдемо, прийдете, прийдуть;
розпочати – розпочну, розпочнеш, розпочнемо, розпочнете, розпочнуть.

9. Відтворити запропоновані аббревіатури фонетичною транскрипцією, розшифрувати їх (подати повні назви поіменованих реалій):

АНБ, АРК, АТО, БАМ, БТР, ВВП, ВНЗ, ВРУ, ВСУ, ДБР, ДПС, ЄС, ЄСПЛ, ЖКГ, ЗУНР, КДБ, ККД, КНР, КНДР, КПП, КІРС, КПУ, КСУ, КУН, МВФ, МЗС, МНС, МОК, МОНУ, МЧХ, НАСА, НАТО, НБУ, НДІ, НДРС, НТШ, НХЛ, ОАЕ, ОБСЄ, ООН, ООС, ОКЕН / ОПЕК, ОУН, ПАР, ПАРЄ, ППО, РАТАУ, РЛС, РНБО, РФ, СБУ, СНІД, СНД, СОТ, СРСР, США, ТЦК, УНІАН, УНР, УПА, УРСР, ФБР, ФІФА, ФРН, ЦРУ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ; N.B., P.S., P.P.S., R.I.P., VS.

10. З'ясувати походження і значення іншомовних афіксів та афіксоїдів, подати приклади їх уживання у структурі слів:

A..., анти..., ало..., антропо..., бібліо..., біо..., відео..., ...гамія, гекто..., геліо..., ...ген, ...генез, гео..., гігро..., гіпер..., гіпо..., гомео..., ...грама, ...графія, графо..., дактило..., де..., ди.../ді..., ,диз.../ дис..., ...дром, екзо..., екс-..., екс..., екстра..., ендо.../ енто..., епі...,етно..., ...завр, зоо..., ...іатрія, із(о)..., ім.../ ін..., інтер..., ...кардія, квазі..., контр (а)..., ...логізм, ...логія, лого..., макро..., максі-..., мета..., мікро..., міні-..., моно..., ...морф (-и, -ізм, -ія, -ний, -оз), морфо..., мульти..., ...навт, ...навтика, нео..., ...оїд, орніто..., палео..., пан..., пар(а)..., ...патія, пента..., полі..., пост...,про..., ре..., сапро..., сейсмо..., ...софія супер..., теле..., транс..., ультра..., уні...,...фоб, ...фобія, хроно..., ...цен.

11. Подати слова у формі родового відмінка однини, виокремити одиниці зі смислорозрізнявальною функцією -а / -у:

Абзац, алмаз, Алжир, акт, апарат, атом, атлас, блок, буряк, вал, вівторок, водень, гопак, дискурс, документ, Дунай, екзамен, екскурс, елемент,

епос, інструмент, іспит, жанр, журнал, заголовок, землетрус, звук, Кабул, камінь, Китай, клин, комітет, колоквиум, Кривий Ріг, Лондон, Мадагаскар, мажор, мінімум, мільйон, міраж, Мічиган, портрет, пояс, привід, приклад, процент, процес, рахунок, Рейн, репортаж, Рим, синтаксис, синтез, смарагд, стиль, страх, стрибок, текст, термін, тиф, тріумфірат, університет, уривок, фактор, футбол, хаос, хист, Чад.

12. Орфографічно та пунктуаційно доопрацювати фрагменти медіатекстів:

1) «NASA відкри(ла/ло/в) (Д/д)ослідницьку (С/с)танцію (П/п)устелі Марс(а/у) [Mars Desert Research Station, MDRS] у штаті Ют(і/а). Мета цього проект(у/а) змодельовати об'єкт максимально/ подібний до того який згодом можуть звести на Марсі. Дослідники (ДСПМ/МДРС/MDRS) тестують техніку в умовах наближених до тих (в/у) яких (ї/ і)мовірно доведеться працювати на (Ч/ч)червоній (П/п)ланеті. Зокрема співробітники станції носитимуть скафандри (і/ї/та) (в/у)читимуться працювати (із/з) обмеженими кисневими харчовими (і/ї/та) енергетичними ресурсами. Планується що на (ДСПМ/МДРС/MDRS) будуть задіяні передусім геологи, астро/біологи, інженери, механіки (і/ї/та) лікарі»;

2) «(В/У) 1851 році францу(зь/зсь)кий правитель Наполеон III Бонапарт зорганізував ну(т/ч)ч розпустив (П/п)парламент не/маючи на те конституційних повноважень (і/ї/та) попросив людей підтримати цей не/законний крок дозволивши йому розробити нову (К/к)онституцію. Своім диктаторським (у/в)чинком він (у/в)вів (у/в) обіг два поняття (які/котрі/що) стали частиною мови (Є/є)вропейської політики бонапартизм (і/ї/та) плебі(з/с)цити. Бонапартизм означає тотальний контроль (і/ї/та) централізацію влади (у/в) руках однієї людини без системи стримува(ння/нь) (і/ї/та) противаг чи її розподілу між незалежною судовою гілкою (і/ї/та) (П/п)парламентом. Плебі(з/с)цити це «референдуми» народні голосування за (яких/котрих) автор(е/и)тарний правитель запрошує людей відповісти на часто дв(о/ох)значно/ (з/с)формульоване навідне запитання (яке/котре/що) сам (і/ї) подав. За допомогою таких плебі(з/с)цитів він також обходить (і/ї/та) (П/п)парламент (і/ї/та) намагається отримати пряму легітимізацію (від/у) громадян»;

3) «Завдяки (І/і)нтернет(у/ові) опинили(сь/ся) (в/у) бе(з/с)коштовному доступі книги музика фільми серіали теле/передачі (і/ї/та) децю понад це. Зокрема стали можливими он/лайн/екскурсії країнами містами музеями (і/ї/та) природн(и/і)ми парками. З'явили(сь/ся) (В/в)ікіпедія (і/ї/та) різні бази

да(н/нн)их су(м/мм)арний обсяг інформації (в/у) (яких/котрих) щорічно збільшується (в/у) кілька разів. (І/і)нтернет подібний (до/на) стол(а/у) заставленого найрізноманітнішими стравами для мозку в не/вичерпній кількості. Сам стіл невпи(нн/н)о рошир(я/ю)ється (і/ї/та) що/миті на ньому з'являються нові бездо(н/нн)і ємності. Людина може переміщувати(сь/ся) до будь/якої страви практично миттєво (і/ї/та) єдине в чому вона обмежена це час перебування (і/ї/та) швидкість споживання. Звісно що вона куштує куштує... Стільки скільки має часу на/ходу вигадуючи страте(г/г)ію (і/ї/та) методіку подальшого куштування. Серед страв опиняються (і/ї/та) інші люди не тільки інформація про них (а/але) й спілкування (із/з) ними. (У/В) багатьох налічуються сотні (і/ї/та) тисячі друзів (у/в) різних соціальних мережах кожен (с/з)куштований багатьма (а/але) залишається мало/знайомим навіть для тих хто вважається найближчим».

13. У поданих фрагментах журналістських висловлювань виявити, кваліфікувати й усунути недоліки:

- 1) били не лише молодь, але й жінок;
- 2) більша половина відпочиваючих зголосилися на екскурсію;
- 3) виділили занадто маленькі кошти;
- 4) виступив квінтет із двох скрипалів та віолончеліста;
- 5) відноситися до влади лояльно;
- 6) відсвяткував шестидесятилітній ювілей;
- 7) відтак на Україні зараз несприятлива інвестиційна атмосфера;
- 8) він поводиться природньо;
- 9) вони здійснюють підготовку фахівців у області інвестицій;
- 10) всі дороги ведуть до Рима;
- 11) давайте будемо чесними;
- 12) двері до ЄС відчинені;
- 13) день відчинених дверей;
- 14) ДНК сучасної людини розумної майже на 90 % співпадає з геномом шимпанзе;
- 15) знаменита будівля Пентагона утворює шестикутник;
- 16) згідно до основного закону;
- 17) каміння летіли прямо в беркутівців;
- 18) канадійська діаспора висловилася проти;
- 19) кінологічна Спілка України виборолла право проведення міжнародної виставки в таких країн як Німеччина, Словакія, Данія;

- 20) компанія по збору підписів пролонгована;
- 21) ласкаво просимо в онкологічну клініку;
- 22) людність усіх семи континентів прагне одного;
- 23) мало хто знає, що першою твариною, яку приручила людина, була собака;
- 24) ми будемо слідкувати за подіями;
- 25) мільйони років триває антагонізм добра та зла;
- 26) мітингувальники розійшлися по блок-постам;
- 27) мова йде не лише про олігархічні клани;
- 28) надійний й економічний побутовий пристрій;
- 29) на Закарпатті відкрили чотири нових диспансери: один – у Хусті та два – у Сваляві;
- 30) на Майдані створили Народну раду, як заміну діючій Верховній Раді;
- 31) на урочисте зібрання зібралися не тільки викладачі, але й студенти;
- 32) ні на йот не правий;
- 33) паління приводить до погіршення імунітету;
- 34) при цих обставинах можливо все;
- 35) подібні вчинки недобре характеризують людину;
- 36) покласти крапку у справі;
- 37) попереду чисельні тести;
- 38) провідним лідером він є лише номінативно;
- 39) слава Богу, світ не без байдужих людей;
- 40) стадіон, який носить ім'я Валерія Лобановського, ще не бачив таких феєрверків;
- 41) страшна біль за наш народ;
- 42) сьогодні відзначаємо річницю відкриття найменшого супутника Сонячної системи – Європи;
- 43) тема жіночої краси також присутня;
- 44) тут треба знаючу людину;
- 45) «тушкування» - це є особлива ознака українського політикуму;
- 46) треба активніше займатися роботою;
- 47) у будинку знайшли мертвий труп Березовського;
- 48) у кінці-кінців все буде добре;
- 49) у Мукачевому відбулась осіння ярмарка;
- 50) у парадигмі сучасного політичного дискурсу зрада стала нормою;
- 51) фрукти зараз коштують децю задорого;
- 52) цей відомий актор полюбляє слов'янок – першою його дружиною була росіянка, а зараз він разом із відомою румунською гімнасткою;
- 53) члени ДВК фальшували результати прямо на виборчих дільницях;

54) чоловіків, які слідкують за собою (метросексуали), багато серед європейців, а серед українців?

14. З'ясувати значення традиційних / загальнономовних перифраз, пояснити доречність / недоречність їх застосування в медіатексті:

1) *адепт Феміди, азбука доріг, альпійська республіка, аптека природи, батько історії, батько вітчизняної історії, бійці невидимого фронту, біла смерть, біле золото, білі комірці, блакитне паливо, блакитний екран, вартові порядку, вартові здоров'я, Великий Каменярь, Великий Кобзар, вечір року, вічна хата, вічне місто, Вічний революціонер, вогнедишна гора, володарка серця, гарматне м'ясо, голубе золото, дарунки володінь Нептуна, дах світу, джерело знань, Дочка Прометея / Співачка досвітніх огнів;*

2) *другий хліб, живий товар, жовта преса, жовтий метал, залізний кінь, зелена вулиця, зелений вік, зелений змії, зелений друг, золоте весілля, золоте руно, золотий аргумент, золотий вік, золото сонця, зоряні брати, інженери людських душ, камінь життя, кам'яний літопис землі, кладові палеогену, корабель пустелі, космічна одіссея, країна великих живописців, країна кленового листка, країна пірамід, країна тисячі озер, країна червоного металу, красне письменство, легені Землі / планети;*

3) *лоцмани Всесвіту, Льодовий / шостий континент, людина в білому халаті, майстер слова / пера, майстри вугілля, майстри золотого качана, майстри педагогічної ниви, майстри пензля, маленькі крилаті трудівники, морський вовк, Ньютон ХХ ст., основоположник сучасної української літературної мови, острів Свободи, опіум для народу, перлина Індії, пернаті друзі, повітряна гавань, полудень віку, помічники науки, п'ята колона;*

4) *п'ятий океан, ранок життя, санітари лісу, священне місто усіх мусульман, сіра речовина, смерековий край, солдати удачі, солодкий пісок, сонячний геній Сходу, сонячний камінь, Тарасова земля, туманний Альбїон, тихе полювання, хазяїн Арктики, хліб тропіків, холодна війна, храм науки, царство Нептуна, червона планета, чорна смерть, чорне золото, чорний континент, чотириногий друг, шанувальники шкіряного м'яча, Шевченків край.*

15. Витлумачити зміст і походження, увести в мінімальний контекст крилаті слова / вислови:

1) *авгури, ареопаг, Аркадія, Брут, Вавілон, Вандея, допотопний, Гамлет, гарнії, Герострат, Гідра, Дон-Кіхот, Едем, Ельдорадо, Калитка, Карфаген, Кирпа-Гнучкошиєнко-в, Лета, Макіавеллі, Мекка, Мельпомена, менестрелі, Месія, Мойсей, Одиссей, оракул, Парфенон, Пегас, пенати, П'ємонт, Пілат, Предтеча, Прометей, п'ята колона, Соломон, Стецько, Стікс, сфінкс, Тартюф, титани, тріумвірат, Фауст, фенікс, Фігаро, Цербер, циклопічний, Юда, яничари;*

2) *альфа і омега; аристократи духу; баба Палажка і баба Параска; блаженні вбогі духом; блудний син; битися з вітрянками; більший рояліст, ніж сам король; боротьба за існування; бочка Діогена; буря в склянці води; бути чи не бути; Варфоломійська ніч; Велика хартія вольностей; вигострить сокиру; випити чашу до дна; вірую, бо це абсурд; вогнем і мечем; Ганнібалова клятва; гола правда; грона гніву достигли; гроші не пахнуть; договір з дияволом; драконівські закони;*

3) *друг, що тричі відрікся; друге я; служити Бахусу; жереб кинуту; замість хліба дати камінь; золота молодь; Карфаген має бути зруйнований; круглий стіл; муки Тантала; осел Бурдіана; перейти Рубікон; попіл Клааса стукає в моє серце; п'ята колона; репильна преса; річ у собі; свята простота; сіль землі; скринька Пандори; спалити кораблі; умивати руки; часи Астреї; чаша святого Грааля; шукання Атлантиди.*

16. Пояснити значення українських прислів'їв і приказок, увести їх у мінімальний контекст:

- 1) *Вовк не зважає, що вівці лічені, мічені чи прив'язані;*
- 2) *Вода все відносить, крім лихого слова;*
- 3) *Вода зійде, а пісок зостанеться;*
- 4) *Волові роги не тяжкі;*
- 5) *Ворона, що заграє з беркутом, співає свою лебедину пісню;*
- 6) *Восени і горобець багатий;*
- 7) *«Вчора» не доженеш, а від «завтра» не втечеш;*
- 8) *Гарно того вчити, хто хоче все знати;*
- 9) *Гаву за соловейка не продаси;*
- 10) *Дерево з верхівки всихає;*
- 11) *Дерево з глибоким корінням менше боїться вітру;*
- 12) *До готового багаття знаходиться багато охочих підкидати хмиз;*
- 13) *Добре ковадло не боїться молота;*
- 14) *Дуб – дерево хороше, та плоди його тільки свиням годяться;*

- 15) *Життя – як стерня : не пройдеши, ноги не вколовши;*
- 16) *З малої іскри великий вогонь;*
- 17) *Зробив з мухи два кожухи;*
- 18) *І без півня розвидняється;*
- 19) *І великі ріки впадають в моря;*
- 20) *І в найдовшого дня є кінець;*
- 21) *І в попелі іскра буває;*
- 22) *І в старій печі вогонь добре горить;*
- 23) *І сонце не всі гори освічує, хоч високо ходить;*
- 24) *Коби не Перун – багато хто не хрестився б;*
- 25) *Кожен дубок хвалить свій чубок;*
- 26) *Кожух лежить, а дурень дрижить;*
- 27) *Криве дерево тільки вогонь випрямляє;*
- 28) *Найсолодші грона висять найвище;*
- 29) *Наука в ліс не веде, а з лісу виводить;*
- 30) *Не було ще ночі, якої не змінив світанок;*
- 31) *Не будь бараном, то й вовк не з'їсть;*
- 32) *Не все біле – сніг, не кожна пампушка – пиріг;*
- 33) *Не гони вітер у полі, бо не доженеш;*
- 34) *Не знаєш коня – не скуби хвоста;*
- 35) *Нема тіні без світла;*
- 36) *Ночвами моря не перепливати;*
- 37) *Проти вітру попіл не висипають;*
- 38) *Сліпий ночі не боїться;*
- 39) *Тиха вода греблю рве;*
- 40) *Трошки гречки, трошки проса, трошки взута, трошки боса;*
- 41) *У своїй кочерзі розчарувався;*
- 42) *Хто сіє вітер, той пожне бурю;*
- 43) *Хто хоче мати вогонь, - має терпіти дим;*
- 44) *Час дорожчий за гроші;*
- 45) *Час летить у всі сторони;*
- 46) *Чим темніша ніч, тим ясніші зорі;*
- 47) *Швидка вода завше блукає;*
- 48) *Шовковою ниткою мішка не зашивай;*
- 49) *Як у лісі гукнеш, так і відгукнеться.*

17. Кваліфікувати зафіксовані в художній літературі живорозмовні одиниці (примовляння, каламбур, прокльон тощо), схарактеризувати задіяні у

їх структурі виражально-зображальні засоби, пояснити умови застосування у сучасному медіамовленні:

- 1) *А бодай же вам жаба на ногу наступила* (І. Нечуй-Левицький);
- 2) *А бодай тебе в жито головою* (І. Карпенко-Карий);
- 3) *А бодай тебе миші вбрикнули* (І. Нечуй-Левицький);
- 4) *А щоб тобі курка на ногу наступила* (І. Нечуй-Левицький);
- 5) *Бережись, душа, потоп буде* (М. Кропивницький);
- 6) *Бодай ти галушки не проковтнув* (І. Карпенко-Карий);
- 7) *Будь же, дочко, здорова, як риба, гожа, як рожса, весела, як весна, робоча, як бджола, а багата, як свята земля* (І. Нечуй-Левицький);
- 8) *Вашими б устами та мед пити* (П. Мирний);
- 9) *Господи Всевишній, чи я в Тебе лишній? Як п'ють, то минають, як б'ють, то з мене починають* (М. Кропивницький);
- 10) *Дай, Боже, нам побитись, а вам подивитись* (І. Нечуй-Левицький);
- 11) *Дай, Боже, щоб вороги мовчали, а сусіди не знали* (М. Кропивницький);
- 12) *Дай, Боже, щоб клепка видержала* (М. Кропивницький);
- 13) *Дай тобі, Боже, спішно робити; щоб твої думки були повні, як криниця водою, щоб твоя річ була тиха та багата, як нива колосом. Дай Вам, Боже, із роси, із води; нехай наше життя буде між солодкими медами, між пахучими квітками* (І. Нечуй-Левицький);
- 14) *Ну, дай, Боже, щоб усе було гоже! А що не гоже, то не дай, Боже* (М. Кропивницький);
- 15) *«Побачимо», - сказав сліпий; «Почуємо», - сказав глухий; «Закріпимо», - сказав німий* (М. Кропивницький);
- 16) *Полетіла б наша ковбаса попід небеса, а не в наші роти* (І. Нечуй-Левицький);
- 17) *По цій мові будьмо здорові* (І. Нечуй-Левицький).

18. З'ясувати значення поданих одиниць, виявити серед них невластиві українській мовній традиції (помилкові), а правильні й доречні у медіамовленні – увести в мінімальний контекст:

- 1) *бажаючий, що / котрий / який бажає, охочий;*
- 2) *вибачатися, прощати, дарувати, перепрошувати;*
- 3) *вид, на виду, на видноті, вигляд, краєвид, панорама;*
- 4) *виключний, винятковий, надзвичайний, неординарний;*
- 5) *виключно, винятково, тільки, суто, єдино;*
- 6) *вираз, вислів, виражати, висловлювати;*

- 7) відкривати, відчиняти, розгортати, закривати, зачиняти, згортати;
- 8) відношення, взаємини, стосунок, відносно, щодо, стосовно, відносність;
- 9) відщепенець, відступник, відступця;
- 10) вірний, правдивий, правильний, істинний, певний, слушний;
- 11) говорити, казати, мовити;
- 12) горе-вчений, горе-майстер, біда, а не вчений, попсуй-майстер, цигикач, цигикало, ганджа-андибер;
- 13) дебошир, дебоширство, бешкетник, забіяки, тітушки, бешкет;
- 14) думка, міркування, опінія, судження;
- 15) займатися, працювати, жити з чогось, трудитися чимось, робити щось, заходжуватися коло чогось, узятися за щось;
- 16) запущений, занедбаний, занехаяний, задавнений;
- 17) збутися, здійснитися, справдитися;
- 18) знаючий, що / котрий / який знається / розуміється / тямить, тямущий, тямкий;
- 19) зустрічатися, траплятися, попадатися, бувати, натрапити, надибати;
- 20) іти назустріч, сприяти, посприяти, допомогти, підмогти;
- 21) користуватися успіхом, мати успіх, мати славу, бути в неслав'ї;
- 22) красивий, гарний, вродливий, красний, хорошиий, чудовий, ловкий, файний;
- 23) коштовність, дорогоцінність, коштовні речі, скарби, дорогоцінний камінь, самоцвітний камінь, самоцвіт, алмаз, брильянт, діамант;
- 24) мусити, бути повинним, мати щось зробити, належить, годиться, слід, варто, треба;
- 25) нагода, пригода, стати в пригоді, стати в нагоді, при нагоді;
- 26) недолік, хиба, вада, огріх, прогріх, недоробок, ганджа, ханжа, гандж;
- 27) необхідний, необхідно, необхідність, потрібний, неодмінний, конче потрібний, доконечний, треба, конче треба, украй треба, аж-аж-аж треба, потрібно, потреба, гостра потреба, конечна / доконечна / нагальна потреба;
- 28) носити ім'я, зватися, мати назву;
- 29) особа, особистість, індивід, індивідуум, особина;
- 30) пиковий, виновий, пикова дама, винова краля, жир, дзвінка, чирви;
- 31) подих, дух, віддих, дихання, затримати дихання, затамувати дух, перевести дух, звести дух, не здихнутися;
- 32) порівняння, у порівнянні, порівняно, як порівняти, проти;
- 33) посмішка, посміх, усмішка, усміх, осміх, посмішище;
- 34) правило, як правило, як звичайно, як водиться, як заведено;

- 35) *п'янка, пиятика, гульня, дудліж, п'янкий, п'янка;*
- 36) *рицар, лицар, рицарський, рицарство, лицарський, лицарство;*
- 37) *свідомість, тьма, пам'ять, притомність, втрачати свідомість, непритомніти, зомліти, повернутися до свідомості, опритомніти, очуняти;*
- 38) *співпадати, збігатися, сходитись, зійтись;*
- 39) *справа, діло, річ, справа у тому, інша річ, інша справа, річ у тому, до речі, до діла;*
- 40) *становище, вихід зі становища, рада, дати раду, зарадити, безвихідне становище, безпорадне становище;*
- 41) *узяти себе в руки, опанувати себе, запанувати над собою;*
- 42) *шлях, дорога, путь, путівець, манівець, шлях-доріженька, битий шлях, бита дорога, спосіб;*
- 43) *уявляти, являти, являти собою, бути, уява, уявлення.*

19. Визначити засоби увиразнення заголовків / заголовків і підзаголовків медіаторів, їх узгодженість з основними культуромовними вимогами; прокоментувати зміст у контексті сьогодення:

- 1) *Валлійський дракон ще дихає вогнем*
Попри відсутність власної національної державності, жителі Уельсу намагаються зберегти свою мову та ідентичність у складі Британії
(Український тиждень. – № 45. – 2013. – С.38);
- 2) *Вона обіцяла повернутися*
Продавши компанії Microsoft свій телефонний підрозділ, Nokia – колись найбільший у світі виробник телефонів – шукає новий образ. Знову
(Український тиждень. – № 49. – 2013. – С.36);
- 3) *«Гуманітарка» стане полем для PR-баталій*
Влада традиційно дозволила опозиції «поганяти хвилі» в стратегічно не принципових для себе сферах
(Коментарі – № 3 . – 2013. – С. 22);
- 4) *ДАІ в законі*
Як Державтоінспекція тисне на Автомайдан
(Український тиждень. – № 1-2. – 2014. – С.14);
- 5) *2014: право на опір, право на оптимізм*
Чого чекати від нового політичного року – нових розчарувань чи нових підтверджень гідності ?
(Український тиждень. – № 52. – 2013 – 2014. – С.6);

6) *Гетьманська дипломатія*

Царська Росія навчилася не лише експлуатувати Україну як джерело людських і матеріальних ресурсів, а й завойовувала собі руками української еліти місце під сонцем серед провідних країн світу

(Український тиждень. – № 50. – 2013. – С.42);

7) *Зима динозавра*

Янукович стає диктатором доісторичного зразка

(Український тиждень. – № 50. – 2013. – С.4);

8) *Казка про «Молоду гвардію»*

(Поступ. – № 10. – 2012. – С. 14);

9) *Клізма мультикультуралізму*

(Поступ. – № 1. – 2012. – С. 6);

10) *МіліціяВсеСильна?*

Деталі розслідування побиття Тетяни Чорнової засвідчили пасивну підтримку правоохоронцями кампанії терору проти активістів

(Український тиждень. – № 1-2. – 2014. – С.8);

11) *Міліція зі збродом*

(Поступ. – № 10. – 2012. – С. 10);

12) *Мовчання письменних ягнят*

(Поступ. – № 10 – 2012. – С. 12);

13) *Навіщо Майдану «Майдан»*

(Український тиждень. – № 52. – 2013 – 2014. – С.36);

14) *Наївні фіглі Марії Матіос*

Цю літературу не можна читати без брому

(Поступ. – № 10 – 2012. – С. 18);

15) *На пташиних правах*

Спецпідрозділ «Беркут» фактично існує поза законом

(Український тиждень. – № 50. – 2013. – С.20);

16) *«Не бійся. Нічого»*

(Український тиждень. - № 52. – 2013 – 2014. – С.42);

17) *Невтомне ходіння по граблях*

(Поступ. – № 1. – 2012. – С. 8);

18) *Ноутбуки не здаються планшетам*

Український споживач переключився з дешевих ноутбуків на дорожчі, оскільки став краще орієнтуватися в технічних нюансах цих пристроїв

(Коментарі. – № 3. – 2013. – С. 27);

19) *Парламентські феодали та васали*

Особливості розсаджування депутатів у новій Верховній Раді чітко демонструють їхню приналежність до тієї чи іншої групи впливу. А також

те, хто входить до найближчого оточення політичних лідерів і займається оперативним керівництвом фракцій

(Коментарі. – 2013. – № 3. – С. 2);

20) *Партія проти регіонів*

Попри позиціонування себе як політсили, що відстоює інтереси регіонів, після приходу до влади ПР та Віктора Януковича послідовно ігнорували права й інтереси місцевого самоврядування

(Український тиждень. – № 36. – 2013. – С.12);

21) *Поминки по советській кухні*

(Поступ. – № 10. – 2012. – С. 31);

22) *Пролітаючи над Європою...*

Що потрібно, щоби перетворити Україну з об'єкта чужих інтересів на суб'єкт власної політики?

(Український тиждень. – № 1-2. – 2014. – С.20);

23) *Соло на трубі*

Спроби Європи послабити контроль російської державної компанії над цінами на газ виявилися частково успішними

(Український тиждень. – № 1-2. – 2014. – С.40);

24) *Стрази почали дратувати*

Інтереси московської «золотої» молоді все помітніше виходять за межі гламурного раю. Наша воліє в ньому залишатися

(Коментарі. – № 3 – 2013. – С. 8);

25) *Стріляти і вішати*

У Росії та Україні можна нарахувати майже 2,5 тисячі пам'ятників Леніну і до 30 тисяч бюстів. Понад 6 тисяч вулиць і площ мають ім'я революціонера № 1. У багатьох містах скульптури Володимира Ілліча височіють на центральних площах, хоча вже давно оприлюднені документи, які свідчать, що то був хворий чоловік, садист і нелюд

(Поступ. – № 1 – 2012. – С. 13);

26) *Союз тризуба та зірки Давида*

Будівничі Ізраїлю, що походили з Української Народної Республіки

(Український тиждень. – № 49. – 2013. – С.44);

27) *Таки не Росія*

Незалежно від того, чи буде підписано Угоду про асоціацію з ЄС, російсько-українська «війна», схоже, суттєво й безповоротно змінить взаємосприймання двох народів

(Український тиждень. – № 45. – 2013. – С.4);

28) *Тихий маразм педагогіки*

(Поступ. – № 10. – 2012. – С. 14);

29) *Україна як горох при дорозі*

(Поступ – № 1. – 2012. – С. 9);

30) *Упорядкований хаос*

Вокаліст формації «ДахаБраха» Марко Галаневич про низький рівень музичних смаків в Україні та постмодерністський фольклор

(Український тиждень. – № 36. – 2013. – С.42);

31) *Урятувати рядового кнопкадава*

У ПР намагаються використати ідею парламентських приставів, щоб прибрати перешкоди для голосування чужими картками

(Український тиждень. – № 36. – 2013. – С.16);

32) *Хто з'їсть колобка*

Коли Віктор Янукович призупинив переговори з Європейським Союзом про підписання Угоди про асоціацію, це виявило два принципові для світової політики моменти. Перший – Україна фактично не може діяти як незалежна самостійна держава. Другий – політика ЄС та США у Східній Європі зазнала поразки, бо тиску Путіна змогла протиставити лише риторика. Полум'яну, але порожню

(Український тиждень. – № 48. – 2013. – С.10);

33) *Ходіння між краплями*

Україні загрожує насадження мафіозної держави путінського зразка. Відповідальність за це лежить і на Європі

(Український тиждень. – № 1-2. – 2014. – С.24);

34) *Хронотоп Брюгге*

Тиждень потрапив у місто, де не діють звичні закони часу

(Український тиждень. – № 36. – 2013. – С.46);

35) *«Що ж ви, с...ки, робите?»*

Запитання лікаря, адресоване «Беркуту», що місив людей на Банковій, стосується всіх. 1 грудня влада навмисно нагнітала ситуацію біля Адміністрації президента, опозиція надто різко відхрестилася від завзятих мітингувальників, а беркутівці фотографувалися, ставлячи ноги на голови непритомних

(Український тиждень. – № 49. – 2013. – С.8);

36) *Як не про...ти Євромайдан*

Вважаєте, говорити про це не на часі? Або як мінімум зарано? Аби не запізно! Аби не пережити вдруге те жахливе, руйнівне розчарування, як після Майдану-2004!

(Український тиждень. – № 49. – 2013. – С.16).

20. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями:

- 1) *вибіркове правосуддя, ЄСПЛ, Україна, верховенство права, воєнний стан, демократичні цінності, Конституція, Угода про асоціацію з ЄС;*
- 2) *Верховна Рада Україна, національні інтереси, росія, санкції, нафтопровід «Дружба»;*
- 3) *бюджет України, відмивання коштів, корупція, податки, рівень економіки, російсько-українська війна, фінансові донори України;*
- 4) *авторитаризм, демократія, Конституція України, права людини, свобода зібрань, демократичні принципи.*
- 5) *війна, корупція, критичне мислення, політична культура, популізм, Україна;*
- 6) *моральні цінності, масова культура, ЗМК, експансія, національний продукт;*
- 7) *рівень освіти, університет, Україна, ЄС, конкурентоспроможність, перспективи молоді;*
- 8) *іслам, Близький Схід, міжнародні відносини, християнство, конфлікт, ООН, диктатура;*
- 9) *відповідальність, демократія, свобода слова, медіа, мораль, соціум, професіоналізм;*
- 10) *свобода слова, демократичні цінності, ЗМК, Конституція України, права людини, громадянське суспільство;*
- 11) *національна ідентичність, свобода совісті, релігія, мораль, християнство, гуманізм;*
- 12) *демократія, преференції, політика, еліта, рівність, права людини, правова держава;*
- 13) *імідж, репутація, іміджмейкер, адекватність, маніпулювання, правда, пропаганда;*
- 14) *Євросоюз, економічний розвиток, Україна, реформи, ефективність, інтеграція;*
- 15) *ерудиція, освіта, університет, культура мислення, журналістика, самоосвіта, досконалість;*

16) ЗСУ, озброєння, реформи, рух України в НАТО, Рамштайн, ядерна парасолька.

21. Створити публіцистичний мінівір за макротемою:

- 1) «Вікно у світ можна затулити газетою» (Єжи Лец);
- 2) «Коментарі вільні, але факти священні» (Скотт Чарльз Прествіч);
- 3) «Кому вдалося раз збрехати, тому вже віри більш не ймуть» (Левко Боровиковський).
- 4) «Aut omnia, aut nihil (або все, або нічого)»;
- 5) «Перед Словом усі рівні» (Павло Мовчан);
- 6) «Нове життя нового прагне слова» (Максим Рильський);
- 7) «Преса – це паперове сумління» (Малкольм Маггерідж);
- 8) «Усе витримає папір, але не читач» (Жозеф Жубер);
- 9) «Інформація – основна валюта демократії» (Ральф Нейдер);
- 10) «Amat victoria curam (перемога любить підготовку)»;
- 11) «Aquila non capit muscas (орел не полює на мух)»;
- 12) «Barba non facit philosophum (борода не робить філософом)»;
- 13) «Nec sutor ultra crepidam (не суди про те, чого не знаєш)»;
- 14) «Nulla dies sine linea (жодного дня без рядка)» (Пліній Старший);
- 15) «Patet omnibus veritas (правда для всіх відкрита)».
- 16) «Salus populi suprema lex esto (благо народу – найвищий закон)».
- 17) «Scripta manent (написане лишається)».
- 18) «Ubi concordia, ibi victoria (де згода, там перемога)»;
- 19) «Свобода – це стан розуму» (Махатма Ганді);
- 20) «Хто бере – усе той тратить, хто дає – усе придбав» (Шота Руставелі)
- 21) «Хто не працює, той не їсть» (апостол Павло);
- 22) «Я мислю, отже, існую (cogito, ergo sum)» (Рене Декарт);
- 23) «Людина – істота суспільна» (Арістотель)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Культура мови і культура мовлення.
2. Наука про культуру мови як галузь мовознавства: об'єкт, предмет, основні категорії, зв'язок з іншими дисциплінами.
3. Культура мовлення як вияв особистісного рівня мовця і як лінгводидактична дисципліна.
4. Рівні культури мови: правильність, стилістична виразність, комунікативна оптимальність (доцільність), мовна майстерність.
5. Мовленнєва поведінка як результат мовної освіти, мовного виховання й індикатор загальної ерудиції людини.
6. Мовна компетенція як частина професійної комунікативної компетенції.
7. Комунікативні ознаки культури мовлення.
8. Змістовність мовлення.
9. Змістовність журналістського мовлення у зв'язку з ефективністю втілення тематичної, фактологічної, інформаційної тощо структур медіатексту.
10. Правильність мовлення як обов'язкова складова культуромовної компетенції журналіста. Поняття мовної норми.
11. Орфоепічна правильність мовлення.
12. Лексична правильність мовлення.
13. Граматична правильність мовлення.
14. Мовна норма (зміст поняття, типи норм).
15. Варіантність мовної норми.
16. Сильова і стилістична норми.
17. Стилїстика як вищий рівень культури мови – мистецтво мовлення.
18. Система функціональних стилів сучасної української літературної мови.
19. Поняття макростилю, підстилю, жанру.
20. Ідіостиль та ідіолект.
21. Текст і його ознаки у зв'язку з комунікативними якостями культури мови.
22. Мовний смак і мовне чуття як категорії культури мови.
23. Чистота мовлення.
24. Суржик як штучне об'єднання елементів різних мов і культуромовна компетенція журналіста.
25. Умови застосування позалітературних (нестандартизованих) елементів у медіамовленні.
26. Особливості актуалізації іншомовних лексем у медіатексті.
27. Точність мовлення.
28. Лексичні ресурси забезпечення точності медіамовлення.

29. Поняття «багатозначність слова» та «контекст» у зв'язку з точністю мовлення.
30. Явища синонімії, омонімії, паронімії у зв'язку з точністю мовлення.
31. Логічність мовлення як вияв логічності мислення.
32. Логічність і послідовність мовлення та ефективність втілення логіко-поняттєвої, тематичної та ін. структур медіатексту.
33. Лексико-граматичні засоби забезпечення логічності мовлення.
34. Багатство і різноманітність мовлення.
35. Доречність мовлення.
36. Комунікативна мета й умови спілкування у зв'язку з доречністю мовлення журналіста.
37. Виразність і образність мовлення.
38. Естетичність професійного мовлення.
39. Дотепність як ознака культури мовлення.
40. Культура наукового мовлення : зміст поняття; нормативний, комунікативний етичний аспекти.
41. Сутність і особливості наукового стилю.
42. Володіння метамовою як складова культуромовної компетенції науковця.
43. Засоби вираження спеціальних реалій, категорій, понять журналістикознавства.
44. Основні жанри наукового мовлення.
45. Форми (жанри) студентської наукової роботи та культуромовні вимоги до їхнього втілення.
46. Форми компресії наукового мовлення.
47. Лексикографічна компетенція як показник мовленнєвої культури науковця.
48. Культура усного наукового мовлення.
49. Наукові заходи як вияв культури мовлення.
50. Культуромовні якості дискусивно-полемічного спілкування.
51. Культура офіційно-ділового мовлення.
52. Специфіка офіційно-ділового стилю сучасної української літературної мови.
53. Культуромовні особливості ділових текстів з високим рівнем стандартизації (типізовані, трафаретизовані документи).
54. Культуромовні особливості ділових текстів з низьким рівнем стандартизації.
55. Етикет і культура мовлення : зміст і взаємозв'язок понять.
56. Ввічливість як основа етикетного спілкування.

57. Мовний і мовленнєвий етикет – лінгвоетикет.
58. Фонетичні аспекти етикетного мовлення.
59. Мовчання як виражальний засіб етикетного спілкування.
60. Двомовність і культура спілкування.
61. Оптимальність вибору в мовленні одиниць лексики та фраземіки.
62. Займенник у сфері етикетного спілкування.
63. Іменники-назви осіб (індекси, регулятиви тощо) і традиційні форми звертання.
64. Вставні слова, словосполучення, речення як засіб етикетної модуляції мовлення.
65. Невербальні засоби етикетного спілкування.
66. Етикетні формули в стандартних комунікативних ситуаціях.
67. Антиетикет у спілкуванні.
68. Роль культури мови та національного етикету в професійній журналістській діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К.: ВД «КМ Академія», 1994. 254 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
3. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К.: Рідна мова, 1998. 475 с.
4. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення: *навч. посіб.* К.: Центр навчальної літератури, 2003. 536 с.
5. Коваль А. П. Культура ділового мовлення. К.: Вища школа, 1974. 224 с.
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).
7. Огієнко І. І. (проф. д-р Іван Огієнко, о. Іларіон) Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства (факс. вид.). К.: АТ «Обереги», 1994. 72 с.
8. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.
9. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. К.: Наукова думка, 1976. 286 с.
10. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: *навч. посіб.* К.: Либідь, 2008. – 240 с.

11. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: *навч. посіб.* (2-ге вид., перероб. і доп.). К.: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта ХХІ століття).
12. Семенов О. М. Культура наукової української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2010. 216 с. (Альма-матер).

13. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посібник / За заг. ред. О. Сербенської. Львів: Світ, 1994. 152 с.
14. Багмут А. Й., Борисюк І. В., Олійник Г. П. Інтонація як засіб мовної комунікації. К.: Наук. думка, 1980. 283 с. (Альма-матер).
15. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2004. 342 с. (Альма-матер).
16. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2008. 240 с. (Альма-матер).
17. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: *навч. посіб.* К.: Вища школа, 1991. 231 с.
18. Бідзіля Ю., Соломін Є., Толочко Н., Шаповалова Г., Шебештян Я. Закарпатські медіа кризь призму етнотолерантності. Ужгород: Гражда, 2019. 372 с.
19. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2006. 368 с. (Альма-матер).
20. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К.: Рад. школа, 1955. 248 с.
21. Винницький В. М. Наголос в сучасній українській мові. К.: Рад. шк., 1984. 160 с.
22. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / За заг. ред. І. Р. Вихованця. К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
23. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови: Використання морфологічних засобів. К.: ТОВ «ЛДЛ», 1998. 176 с.
24. Горбачук В. Т. Барви української мови. К.: Видавничий дім «КМ АCADEMIA», 1997. 272 с. (Сер. «Були, є і будемо вовіки!»).
25. Горпинич В. О. Морфологія української мови (*підручник*). К.: ВЦ «Академія», 2004. 336 с. (Альма-матер).
26. Гуйванюк Н. В., Кульбабська О. В. Складні ускладнені речення: Теоретично-практичний блок. Чернівці: Рута, 2003. 145 с.

- 27.Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей: *посіб.* (для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів). К.: ВД «КМ Academia», 1998. 192 с.
- 28.Дудик П. С. Стилїстика української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с. (Альма-матер).
- 29.Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилїстика та культура мови). К.: Довіра. 1999. 431 с.
- 30.Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. К.: Вища шк., 1965. Ч. I. 423 с.
- 31.Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). К.: Наукова думка, 1970. 304 с.
- 32.Загнітко А. П. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого і складного речення. Донецьк: Вид-во Донецьк. ун-ту, 1994. 204 с.
- 33.Загнітко А. П. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого речення. Донецьк: Вид-во Донецьк. ун-ту, 1993. 177 с.
- 34.Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис. Донецьк: Вид-во Донецьк. ун-ту, 2001. 662 с.
- 35.Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. 218 с.
- 36.Капелюшний А. О. Практична стилїстика української мови: *навч. посіб.* (вид. 2-ге, переробл.). Львів: ПАІС, 2007. 400 с.
- 37.Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: *навч. посіб.* (2-ге вид, випр. і доп.). Львів: ПАІС, 2009. 432 с.
- 38.Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів: ЛНУ, 2000. 68 с.
- 39.Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української мови: *навч. посіб.* для студентів філологічних факультетів. Одеса: Чорномор'я, 1996. 144 с.
- 40.Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. К.: ІМНАН, 1998. 162 с.
- 41.Ковалик І. І, Мацько Л. І., Плющ М. Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. К.: Вища школа, 1984. 120 с.
- 42.Коваль А. П. Практична стилїстика сучасної української мови (вид. 3-тє, доп. і перероб.). К.: Вища школа, 1987. 351 с.
- 43.Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* (2-е вид., переробл. і допов.). К.: Знання, 2008. 423 с.

44. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2002. 368 с. (Альма-матер).
45. Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття: *монографія*. За заг. Ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян. Ужгород: РІК-У, 2021. 628 с.
46. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. К.: ВД «КМ Академія»; Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, 2004. 163 с.
47. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: *підручник*. За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища шк., 2003. 462 с.
48. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998. 336 с.
49. Одарченко П. Про культуру української мови: збірник статей. К.: Смолоскип. 320 с.
50. Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова. К.: Наукова думка, 1993. 200 с.
51. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: *підручник* (3-тє вид., перероб. та доп.). Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2000. 248 с.
52. Потебня О. О. Естетика і поетика слова: збірник / Упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної; пер. з рос.). К.: Мистецтво, 1985. 302 с. (Пам'ятки естетичної думки).
53. Потятиник Б. В., Лозинський М. В. Патогенний текст. Львів: Місіонер, 1996. 296 с.
54. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Відродження, 1997. 360 с.
55. Різун В. В. Літературне редагування: *підручник*. К.: Либідь, 1996. 240 с.
56. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: *навч. посіб.* К.: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
57. Сліпушко О. Українська мова й етапи кар'єри ділової людини. К.: Криниця, 1999. 200 с.
58. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціяція української мови. К.: Критика, 2005. 464 с.
59. Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. К.: Вища шк., 1997. 493 с.
60. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я. Плющ. К.: Вища шк., 1994. 414 с.

61. Сучасна українська літературна мова / За ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2001. 400 с.
62. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / За заг. ред. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. 436 с.
63. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / За заг. ред. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1973. 438 с.
64. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За ред. акад. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. 583 с.
65. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І. К. Білодіда. К., 1972. 511 с.
66. Сучасна українська літературна мова: Стилїстика / За заг. ред. І. К. Білодіда. К.: Наук. думка, 1973. 587 с.
67. Сюсько М. І. Питання сучасної української літературної та живорозмовної мови: Вибране. *Монографія*. Ужгород: Гражда, 2014. 626 с.
68. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. К.: Вища шк., 1981. 183 с.
69. Чак Є. Д. Барви нашого слова. К.: Радянська школа, 1989. 176 с.
70. Чак Є. Д. Чи правильно ми говоримо? К.: Освіта, 1997. 240 с.
71. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Теоретико-практичні питання текстознавства. Ужгород: Гражда, 2016. 100 с.
72. Шевельов Ю. Нарис сучасної української мови та інші лінгвістичні студії (1947 – 1953 рр.). К.: Темпора, 2012. 664 с.
73. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900- 1941): Стан і статус / пер. з англ. О. Соловей. К.: Сучасність, 1987. 296 с.
74. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: *підручник*. К.: ВК «Академія», 2004. – 408 с.
75. Яцимїрська М. Г. Сучасна українська мова: Пунктуація (*навч. посіб.*) Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 286 с.
76. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2011. 304 с. (САМ!).

Словниково-довідкові видання

1. Биби́к С. П., Єрмоленко С.Я., Пустовіт Л.О. Словник епітетів української мови / За ред. Л. О. Пустовіт. К.: Довіра, 1998. 431 с. (Словники України).
2. Биби́к С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С. Я. Єрмоленко. Х.: Фоліо, 2006. 623 с. (Бібліотека державної мови).

3. Бутенко Н. П. Словник асоціативних норм української мови. Львів: Вид-во при Львівському державному університеті ВО «Вища школа», 1979. 120 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
5. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. К.: Рад. шк., 1984. 160 с.
6. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища шк., 1985. 360 с.
7. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: словник-довідник. К.: Либідь, 1995. 192 с.
8. Головащук С. І. Словник наголосів. К.: Наукова думка, 2003. 320 с. (Словники України).
9. Горпинич В. О. Словник географічних назв України. К.: Довіра, 2001. 526 с. (Словники України).
10. Григораш Д. С. Журналістика в термінах і виразах. Львів: Вища школа, 1974. 296 с.
11. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. К.: Рад. шк., 1986. 221 с.
12. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. Львів: Фенікс, 1996. 224 с.
13. Довідник з культури мови / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, Н. М. Сологуб та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Вища шк., 2005. 399 с.
14. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. К.: Наукова думка, 2004. 202 с. (Словники України).
15. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. К.: Довіра, 2004. 286 с. (Словники України).
16. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування: практичний словник-довідник журналіста. Львів: ПАІС, 2002. 576 с.
17. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. К.: Українсько-канадське СП «Кобза», 1995. 472 с.
18. Коваль А. П., Коптілов В. В. Крилаті вислови в українській літературній мові: афоризми, літературні цитати, образні вислови (вид. 2-ге, перероб. й доп.). К.: Вища школа, 1975. 336 с.
19. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Короткий словник перифраз / За ред. М. М. Пилинського. К.: Рад. школа, 1985. 152 с.
20. Культура мови на щодень / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. К.: Довіра. 2000. 169 с. (Словники України).

21. Культура української мови: довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського. К.: Либідь, 1990. – 304 с.
22. Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997. 342 с.
23. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К.: ВЦ «Академія», 1997. 752 с. (Nota bene).
24. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. К.: Довіра; Генеза, 1996. 942 с.
25. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа: у 2-х томах. Запоріжжя: Дике поле, 2006.
26. Міщенко Н., Міщенко М. Слово батьків – з усіх віків. К.: Богдана, 1998. 1136 с.
27. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / Уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконт, 2001.
28. Орфографічний словник української мови / Уклад. С. І. Головашук, М. М. Пещак, В. М., О. О. Тараненко. (вид. 2-ге, випр. і доп.). К.: Довіра, 1999. 989 с. (Словники України).
29. Орфоепічний словник / Укл. М. І. Погрібний. К.: Рад. шк., 1983. 629 с.
30. Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / Уклад.: М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб, В. В. Чумак, Г. М. Ярун. К.: Довіра, 2001 – 2003. (Словники України).
31. Погрібний М. І. Словник наголосів української літературної мови. К.: Рад. шк., 1964. 639 с.
32. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемчука, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. (2-ге вид., доп. і перероб.). К.: Генеза, 2004. 736 с.
33. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови / За ред. Л. С. Паламарчука. К.: Довіра, 2004. 284 с. (Словники України).
34. Пономарів О. Д. Фонема Г та Г. Словник і коментар. К.: ВЦ «Просвіта», 1997. 40 с.
35. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей: Словник-довідник (2-ге вид., випр. й доповн.). К.: Наукова думка, 1996. 336 с.
36. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / За заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2007. 224 с.
37. Словник іншомовних слів / Уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта. Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2000. 1018 с. (Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство).

- 38.Словник іншомовних слів / За ред. акад. АН УРСР О. С. Мельничука. (вид. 2-ге, випр. і доп.). К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1985. 968 с.
- 39.Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін.. К.: Наук. думка, 1999-2000. (Словники України).
- 40.Словник скорочень в українській мові / Уклад. Н. Д. Гула та ін.; ред.-упоряд. В. В. Жайворонок, М. М. Фещенко; за ред. Л. С. Паламарчука. К.: Вища шк., 1988. 512 с.
- 41.Словник соціологічних і політологічних термінів / Уклад.: В. І. Астахова, В. І. Даниленко, А. І. Панов та ін.; за заг. ред. В. І. Астахової, В. І. Даниленка, А. І. Панова. К.: Вища школа, 1993. 141 с.
- 42.Словник труднощів української мови / Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшний, О. М. Пазяк та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Рад. шк., 1989. 336 с.
- 43.Словник труднощів української мови / Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшний, О. М. Пазяк та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Рад. шк., 1989. 336 с.
- 44.Словник української мови: в 11 т. К.: Наук. думка, 1970-1980.
- 45.Словник української мови: у 20 т. / Голов. наук. ред. В. М. Русанівський. Т. 1. К.: Наукова думка, 2010. 911 с. (Словники України).
- 46.Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. (3-тє вид., випр.) К.: Знання, 2006. 367 с.
- 47.Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. К.: Критика, 2003. – 336 с.
- 48.Ставицька Л. Український жаргон. Словник. К.: Критика, 2005. 496 с.
- 49.Сюсько М. І., Шебештян Я. М. Словник невідмінюваних в українській мові іменників. Ужгород: Гражда, 2017. 260 с.
- 50.Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови: у 2 т. К.: Вища шк., 1984.
- 51.Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник. К.: Наук. думка, 1973. 724 с.
- 52.Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Укр. енцикл., 2000. 752 с.
- 53.Український орфографічний словник / Уклад.: М. М. Пещак та ін. (3-є вид., переробл. і доповн.). К.: Довіра, 2002. 1006 с.

54. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; Інститут української мови НАН України (стереотип. вид.). К.: Наукова думка, 2019.
55. Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток / Упоряд. М. М. Пазяк. К.: Наук. Думка, 2001. 392 с. (Сер. «Українська народна творчість»).
56. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бибик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта (2-ге вид., доп. і випр.). К.: Довіра, 1999. 507 с. (Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство).
57. УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. (3-тє вид., перероб., доп.). К.: Новий друк, 2003. 1414 с.
58. Фразеологічний словник: у 2 кн. / Уклад. В. М. Білоножченко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. (2-ге вид.). К.: Наукова думка, 1999.
59. Фразеологічний словник української мови: у 2 кн. / За ред. Л. С. Паламарчука. К.: Наук. думка. 1993.
60. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів: Світ, 2005. 704 с.
61. Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова: Довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко; За ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 1993. 336 с.
62. Штепа П. (Інж. Павло Штепа) Словник чужослів. Знадібки. Торонто: видали Іван Гладун і сини, 1977. 452 с.